

in parte per huiusmodi emolumentorum cessationem, vel diminutionem, de mandato Superiorum, seu ex alio casu sequuntur.

SUMMARIUM.

- 1 Falli series.
- 2 Diminuto fundo diminiatur census.
- 3 An infructuositas assimilatur percipiendi.
- 4 Quid ubi infructuositas adscribitur potest culpa ipsius debitoris, declaratur.
- 5 Declaratur conclusio circa damna, & interesse ob impulsionem super fundo incapaci.

DISC. XIX.

Illus de Mari possessor officii Custodis Portis Salariæ, super officio prædicto imposuit censum in forte scutorum 1800. ad favorem Castellani: Cumque de anno 1647. ob prohibitam exactorem manipulorum torni in Urbem per dictam portam ingrediens, quam Custos, seu eius conductor face-re solebat, satis notabiliter ejus emolumenta diminuta essent, ita ut prius locaretur pro annua pensione scut. 100. deinde vero pro solis scuto 30. Hinc orta est controversia inter dicti debitoris heredes, ac domum Laurentinam Urbis Castellani creditoris pariter heredem, super casu fructuum à dicto anno 1647. citra, stante superventura dicta fructuum, & emolumentorum adeo notabili diminutione, ita ut ex tunc esset dicti census incapax saltem in parte, & introducta causa coram A. C. Pro debitoris scribens dicebam quod essent in casu dispositionis Constitutions Plane, §. postremo, ubi per verba præfata disponitur, census omnes in futurum creandos, re in toto, vel pro parte perempti, aut infructuosos in totum, vel pro parte esse ad ratam perire: Unde cum census dici non possit impositus super porta materiali, quamvis ita in instrumento diceretur, Tum quia illa materialiter considerata est res omnino infructifera, Tum quia est in dominio, & de Regalibus Principis, sed super dicto officio Custodis, quod ex concessione Principis est in privato dominio saltem subalterno, & de sui natura fructifero ob emolumenta illi annexa, de quibus, lib. 3. Statutorum cap. 110. Sequitur exinde, quod ob cessata dicta emolumenta, fundus effectus fuerat incapax dicti census saltem in parte, idque non ex culpa, & facto debitoris, quo casu hic tenetur ad fructus loco damnorum, & interesse, sed ex facto Principis, vel alterius supremi Magistratus, quod de jure inter casus fortuitos enumeratur.

Scribens in contrarium, adhibendo auctoritate percutionis materiam textus in cap. propter sterilitatem extra locati cum concord. de quibus satis frequenter, sub tit. de locat. & suo altero de Regalibus probare conabantur huiusmodi diminutionem non iussit circa substantiam rei, sed circa fructus, dum ipsius officium, quod est causa productiva fructuum adhuc durabat, & consequenter inferebant dici non posse peremptum fundum: Verum hæc inspectio videbatur irrelevans atque nullius effectus operativa, quoniam cessatio census in toto, vel in parte, non solum provenit à fundi cessante percipiendi, ita ut ejus substantia in toto, vel in parte casum periret, sed etiam ab ejusdem infructuositate, non quidem temporanea, & accidentali, sed perpetua successiva, cum Plana Constitutio, & in verbis supra registratis pariter infructuositatem percipiendi, & cum hoc sensu procedunt scribentes, ut apud Cenc. q. 102. n. 1. cum seqq. Leotar. de usuris q. 57. n. 42. quod ex textu.

Major difficultas erat in eo, quod huiusmodi emolumentorum diminutio non proveniebat ex novo facto accidentali Principis, vel Superiorum, per quod emolumenta aliis competentia sublata, vel diminuta essent, sed potius ex iusta provisione pro tollendis abusibus ac impediendis illis emolumentis, quæ illi citra erant, ex his, quæ in proposito diminutionis emolumentorum officii Notariatus Ripæ habentur in Romana officii officii, sub tit. de Locat. disc. 3. Unde propterea dici potest videbatur contra debitorem, quod ipse afferendo fundum incapax, in culpa, seu mendacio fuerat, ac propterea teneretur ad damna, & interesse ex his, quæ habentur supra disc. 13. & disc. 31. Verum pro remotione objecti dicebam id recte procedere ad favorem creditoris ignari in bona fide veritatis contra debitorem, qui mendax ac falsus assertor dici potest, dum recte conficius de rei sui fructibus, & redditibus unus adjicit illis incongruum, in quibus terminis, & cum utriusque dicti præsuppositi concursu loquuntur omnes decernentes etiam in casu incapacitatis huiusmodi fructus loco damnorum, & interesse in locis supra citatis.

Utrumque autem in presenti cessare videbatur, ita ut, quantum in unica dispositione de super habita videri poterit, esset casus novus, quoniam hoc officium prius possessum fuerat ab ipsomet Castellano creditore, qui de anno 1643. illud donaverat Julio debitori, & consequenter ipse erat conficius illius infructuositatis, quam subsequens Superiorum provisio circa prohibitionem abusus declaraverat, dum hic abusu aderat etiam de eo tempore, ideoque dici non poterat introductus per debitorem, qui esset illius conficius: Atque hæc dicebam resultare dilemma, Aut enim danda erat in possessore officii scientia præsumpta sufficiens ad malam fidem, Aut non, Primo casu, si mala fides erat in debitore, erat etiam in ipso creditore ab initio, unde neque damna, & interesse intrabant, Secundo autem casu, si curi ipse creditor pro se bonam fidem allegabat, ita eadem amittebat, debitor; Non habuit tamen causam ulteriores dispositionem, in qua maturius examinari poterit iste punctus forte novus, quando scilicet uterque esset in statu bonæ fidei, quoniam habita unica tantum dispositione, concordia terminavit controversiam; Probabilis tamen credebam tali casu pro cessatione fructuum respondendum esse, quoniam data insufficientia fundi, deficit census, & consequenter deberi non possunt fructus tanquam ex censu; Actio autem ad damna, & interesse, eatenus intrat, quatenus concurrat in debitore dolus verus, vel præsumptus super falsa assertione capicitatis, quam ipse recte sciebat non adesse, unde cum idem dolus, seu culpa in eo ita cessaret, quia cum bona fide ac iusta credulitate huiusmodi assertionem fecit, hinc proinde videbatur dictæ actioni locum non esse, cum ejus fundamentum non sit bona fides creditoris, sed mala fides debitoris, quæ tamen sola non sufficit, nisi etiam impulset altera bona creditoris concurreret.

ARIMINEN. CENSUS PRO CATHERINA A CURRU, CUM CAROLO GIRONO.

Causa disputatus in Rota, incertus est exitus, credo per concordiam.

De materia præscriptionis, seu præsumptæ extinctionis census ob longissimam cessationem ab exactione, ac respective solutione fructuum.

SUMMARIUM.

- 1 Casus controversia.
- 2 In annuis census non sufficit unica præscriptio, sed tot requiruntur, quot sunt anni.
- 3 Præscriptio statutaria non intrat in debito negotio.
- 4 Cessante causa simulandi, ad simulationem probandam requiruntur probationes certæ, & expressæ.
- 5 Quod præscriptio in censu sit pars impræscriptibilis.
- 6 Sors census non præscribitur & quid de fructibus.
- 7 In annuis præstationibus aliisque verbis incorporalibus quid probandum sit ad præscriptionem.
- 8 De præsumpta extinctione census ob diuturnam non solutionem fructuum.
- 9 Negativa per quem, & quomodo est probanda.

DISC. XX.

Utsque ab anno 1602. Franciscus Girono pro scutis 200. auri imposuit annum censum scut. 20. similibi auri ad favorem Cornelie à Curru, qui morienti de anno 1626. successit Catherina, quæ habita notitia huiusmodi census pulsavit Carolum dicti Francisci filium, & heredem coram A. C. pro fructibus, & obtinuit mandatum ab annis 29. citra juxta præxim Curie de qua disc. 3. part. 8. rec. solidius firmatam occasione disputationis habite in Bituntina census coram Corrado dec. 373. n. 14. cum seq. par. 9. rec. in qua me scribente pro monte Labonorum creditor contra illos de Bovio dictam fuit, quod Rota, & Curia sequitur opinionem Ultramontanorum contra Bart. & sequatur citra montanos, ut in casu tantquam debito non puro, sed conditionali, non deur unica præscriptio, sed tot requirantur præscriptiones, quot sunt anni, atque hoc jure vivitur in Curia.

Commissa vero causa appellations in Rota coram Albertato, assumpta fuit disputatio, An, & quo tempore huiusmodi fructus deberentur, opponente debitore de dicti census

simulatione, ac præscriptione, seu præsumpta extinctione ob adeo diuturnam simulationem; Verum pro actrice scribens dicebam huiusmodi exceptiones esse contradictorias, quoniam si census, juxta rei conventi assertionem erat simulatus, sequerebatur quod nullatenus cadere poterat præsumpta extinctio, quia præsumi non potest solutum id, quod ipsemet debitor allegat nunquam debuisset. Unde propterea in proposito præscriptio simulaturæ, quæ in effectu aliud non est nisi præsumpta solutio, receptam habemus illam nunquam intrare in debito negotio, ut dec. 192. nu. finali, & dec. 219. nu. 11. post Zacch. de oblig. Dunozet. dec. 849. nu. fin. & in aliis frequenter, cum sit recepta propositio, cuius veritatem cessantibus auctoritatibus evidenter comprobaret jam dicta ratio, quod præsumendum non est solum id quod ipsemet debitor dicit nunquam debuisset.

Agendo tamen distinctè de utraque, Quatenus pertinet ad primam simulationis, facilis erat eius rejectio, quoniam nulla dabatur simulandi causa, quæ cessante frequens esset ac in foro recepta propositio, simulationis probationem requirit expressam, & concludentem, ideoque non admitti conjecturalem, & præsumptivam, cui tantum locus est, ubi congrua simulandi causa concurrat juxta conf. Bart. 75. quod Rota sequitur ex deductis per Aden. ad Greg. dec. 157. nu. 27. & ad Buratt. dec. 99. Tuderina donationis 17. Junii 1652. coram Cerro dec. 273. nu. fin. part. 11. rec. & sapius, potissimè quia conjecturæ erant leves ac remotæ, unde propterea circa hunc punctum modica difficultas dignoscatur.

Ita pariter quoad præscriptionem, quæ in censibus poenes impossibile est verificari, Tum ob difficultatem probandi continuam negativam solutionis fructuum, Tum quia ex tempore subducendum est illud vitæ impositoris, qui tantquam debitor censibus ratione malæ fidei est in dispositione juris Canonici, etiam in Tertis Imperii recepta nunquam præscribit, quod juxta unam opinionem à Rota etiam receptam insitit quoque in hæredem universalem foret primum ex his, quæ ceteris allegatis firmanur in d. Bituntina census cor. Corrado dec. 373. p. 9. rec. nu. 8. cum seqq. Ac etiam quæ ex eodem tempore subducendum est illud pupillaritatis atatis creditoris, quando præscriptio omnino obditur, ac illud atatis minoris, quando licet de jure currat, ubi coepit est cum defuncto, nihilominus datur restitutio in integrum, quæ etiam conceditur majori ex clausula, si qua mihi iusta causa &c. præsertim, & frequentibus ratione iustæ, & probabilis ignorantie in hæredem etiam primò, fortius vero in secundo, vel tertio de facili præsumenda, ita ut detractis dictis detrahendis, nullus, vel facti rarus casus videatur, in quo præscriptio ex metro jure communi resoluta verificetur, in debitis præsertim juratis majorem perpetuitatem ad ann. 40. habitibus, ut in d. dec. 373. n. 11. p. s.

Sed fortius, quia omnes huiusmodi difficultates procedunt etiam in debito puro ad creditoris libitum repetibilis, multo magis ubi agit de censu, quoniam, Aut tractatur de præscribenda sorte, & in ea verificabilis non est præscriptio, quæ nunquam currit non valenti agere ad not. text. in l. fin. Cod. de annual. præscript. Sors enim tantquam demortua non dicitur debita, atque creditor ad illius repetitionem agere prohibetur, ergo de plano intrat regula prædicta; Respectu vero fructuum, in Rota & Curia, & forte in omnibus Italiae Tribunalibus, ut supra insinuatum est, receptam habemus opinionem Ultramontanorum contra Bart. quod cum non agatur de debito puro, sed conditionali, unica præscriptio non sufficiat, sed tot requirantur præscriptiones, quot sunt anni, ut pleni d. dec. 373. n. 14. p. 9. rec. ubi concordantes, & sic talis exceptio suffragari potest pro annualitatibus præteritis, non autem ab annis 30. citra juxta opinionem, quam recepit praxix, cum de stricto jure, ubi adest juramentum, esse debet ab annis 40.

Ea etiam respectu ipsius census ac juris exigendi fructus de presenti, & de futuro, concurrente clara ratione, quod in huiusmodi annuis præstationibus, seu exigendis juribus incorporalibus dari non potest præscriptio nisi prævia petitione creditoris cum denegatione debitoris, ac subsequuta creditoris patientia, sine quibus utpote loco possessionis habendis, verificabilis non est præscriptio, inter cuius requisita illud continuata possessionis connumeratur, unde propterea, (excepta præscriptione immemorabili, vel centenaria, cuius vigore quicumque melior titulus libertatis inductivus allegari potest, & sic in proposito ille extinctio) receptum habemus quod in huiusmodi juribus tantquam facultativis non concurrentibus contradictione cum scientia, & patientia ut supra, ex solo lapsu temporis non datur præscriptio ex deductis per Rovit. dec. 97. ubi de jure decimandi, & sapientis in dicta sua materia, sub tit. de Decimis.

Major igitur ac unica presentis controversie difficultas consistebat in motivo præsumptæ extinctionis quandoque ob longævum silentium per Rotam admittitur, ut apud Millin. dec. 235. & in Cornetanarum integravitio 26. Junii 1641. coram Bichio, Seraph. dec. 1313. in quibus auctoritatibus scribentes pro reo convento fundamentum constituebant; Verum replicando pro actore dicebam, quod cum extinctio frequentius per actum retrosimilem fieri soleat, non de facili admittitur eius probatio per præsumptiones, & conjecturas, ut in specie dec. 35. post Merlin. de pignor. in fine, & admittitur in eadem dec. 35. Seraph. ubi non in solo silentio, sed in plerisque aliis probabilibus conjecturis, & adminiculis constituitur fundamentum.

Hinc proinde dicebam istam esse potius questionem facti, & applicationis quam juris, ex ejusdem facti circumstantiis decidendam, quibus attentis in proposito id prætendi non poterat, quoniam ab anno 1608. creationis census usque ad annum 1626. in quo obiit Cornelius creditor, non constabat de negativa probanda per allegantem, quoties illa est fundamentum intentionis, ex deductis per Greg. & Aden. dec. 13. Buratt. & Aden. dec. 10. potissimè quia affirmativa videtur improbabilis ex parte creditoris, ubi præsertim est hæres ignarus eorum, quæ cum defuncto gesta sunt, quoniam de communi usu, quando fiunt solutiones fructuum census, vel aliarum manualium præstationum, creditor solet facere apocham de recepto debitoris, qui est converso facere non solet anapocham creditoris, unde ita debitor lacerando, vel occultando quietantias, & apochas de recepto post longum temporis intervallum cum sola allegatione negative, præsertim cum hæredibus ignatis liberationem à proprio debito consequi potest; Ab anno vero 1626. non solum probanda erat, sed etiam scientia in hæredem, ut ita ex silentio, ac negligentia in exigendo deduci potest allegata extinctio census adminiculum, quod neque solum, & de per se esset sufficiens, nisi alia quoque arguerent in idem tendentia infirma, & unum pro quocunque prudenti arbitrio consideranda; Et ex his credebam etiam cum sensu veritatis, nisi de congrua simulandi causa, vel de aliis extinctionis adminiculis dederetur, pro actrice respondendum esse, ut puto sequorum nisi concordia controversiam terminaverit, cum ignotus mihi remaneat casus exitus.

ADNOT. AD DISC. XX.

Unctus de quo agitur in presenti discursu super præsumpta extinctione dicens est potius facti, quam juris ex singulorum casuum circumstantiis decidendus, ideoque incapax regula generalis eodem modo, quod sub tit. de Credito habetur in solutione præsumpta, dum ibi deducta in idem conferunt; Et quidem magna probabilitas huic præsumptioni assistere videtur, quando non concurrant circumstantiæ, quæ istam præsumptionem excludant.

Cavendum vero est ab allegatione præscriptionis, dum ratio, vel unquam illa ad finem deducatur, potissimè ubi questio sit cum successores venientibus jure suo independenter à prædecessoribus, qui exactorem censuum neglexerunt, sed melius consilium est insistere præsumptioni juxta ponderationem, de quibus sit. 21. de Judic. & disc. 3. de alien. & contrah. prohib. & disc. 133. de Fidei. & alibi pluries.

ROMANA RETENTIONIS PRO SOCIETATE SANCTI ELIGII, CUM ILLIS DE PIERS.

Causa disputatus coram Prælo Judge Commissario, & pro Societate determinatus.

An & quando creditor censuario, seu ejus cessionario competat retentio bonorum debitoris pro debito sortis principalis adversus creditores posteriores.

SUMMARIUM.

- 1 Falli series.
- 2 Pro sorte census non datur retentio adversus creditores posteriores.
- 3 Declaratur.
- 4 Possessori rei census competet jus extinguendi censum etiam invito creditore.
- 5 In concursu qui formatur in bonis debitoris defectu graduatur creditor censuaris etiam pro sorte.

SUMMARIUM

- 1 De valida, vel invalida extinctione, & in qua moneta fieri debeat.
- 2 An census sit redimibilis, ubi non constat de impositione.
- 3 An extinctio facta cum hærede gravato liberet debitorem.

ADNOT. AD DISC. XXI. cum pluribus seqq.

Agitur in his discursibus de valida, vel invalida extinctione census, super qua videantur ea, quæ habentur in hoc Supplemento disc. 37. & 38. ubi an fieri possit depositum non integrum, vel in diversa specie moneta; Ac etiam disc. 42. ubi an census sit redimibilis, necne quando non consistit expressè de eius impositione, & natura.

Et iuxta contenta in disc. 24. & 25. ut extinctio facta cum hærede gravato contra legem conventionis non valeat, fuit menscripte decifum in Romana census 1. Aprilis 1669. coram Bourlemont.

ROMANA EXTINCTIONIS
CENSUS.
PRO SOCIETATE SPIRITUS SANCTI
NEAPOLITANORUM
CUM NICOLAO DE MAZZIOTTIS.

Causa resoluta per Vicarium pro Mazziotto.

An & quando extinctio census fieri possit per usufructuarium in præjudicium proprietarii, seu eius, qui vocatus est, per mortem illius, ad cuius favorem sub nomine usufructus de censu per creditorem dispositum fuit.

SUMMARIUM

- 1 Facti series.
- 2 Usufructuarius census non potest illum extinguere.
- 3 Quando dicatur census, seu translatus solus usufructus formalis census, vel etiam casualis.
- 4 De justa excusatione debitoris facientis extinctionem cum eo, cum quo fieri non potest.
- 5 Si duo in solidum extinguant unum censum, vel vendant eadem loca montium, An unus ex eis vendicat medicationem ex persona propria.

DISC. XXII.

Agnes de Mazziotto domina ratæ census scut. 600. ascendendi à Societate Spiritus S. volens ingredi Monasterium, donavit usufructum ratæ scutor. 300. Lauræ Emiliae, & Portiæ Clarici fororibus monialibus, cum reciproca inter eas, eisque morientibus succedere voluit Silviam alteram fororem tunc innuptam, cui eodem tempore donavit alteram ratam scut. 300. dando huic facultatem se dorandi cum dicto censu etiam in proprietate, dictaque Silvia sine filiis decedente, voluit in omnibus scutis 600. succedere Afcanium, & Nicolaum eiusdem Agneris fratres; Volens autem dicta Societas integrum censum, quem in maiori summa cum isti Mazziotti habebat extinguere, dictam primæ ratæ scut. 300. extinctionem fecit cum præfatis Laura Emilia, & Portia Clærice Monialibus, seu eam procuratore; Verùm dicto Nicolao ut supra substituit prætendens extinctionem esse malè factam, Hinc orta est litis cotam Vicario, seu eius Locumtenente, qui condemnavit Societatem ad sui solutionem fructuum, ex eo fundamento, quod iuxta magis communem opinionem relatum per Cenc. qu. 109. n. 64. cum seq. & quam ut probabiliorem, sequitur Cutia, extinctionio census fieri non potest cum usufructuario absque interventu, & consensu proprietarii, ex ea clara ratione, quod usufructus impo- nitur dicitur habere rei dominium, cum usufructus impo- nitur servitutum, ob quam proprietarius pati tenetur, & usufructuarius sua manu fructus percipiat, & advenit in Senen. sub tit. de servit. ad materiam usufructus, dis. 57. ubi an extinctio fieri possit cum proprietario solo.

Scribens pro Societate, quamvis more Advocati deducere aliquas auctoritates ab eod. Cenc. alteras, ad probandam validam extinctionem cum usufructuario, Agnoscent- do tamen id non esse de facili foro substantabile, admittit- bam

bam difficultatem esse considerabilem, quando ageretur de usufructu formalis, itaut dictæ mulieres, cum quibus extinctio facta erat, revera non haberent nisi servitutum ut supra, dominio autem, & proprietate poenitens alterum residente; Verùm cum aliquo etiam sensu veritatis, dicebam non esse in casu, quodque licet instrumentum donationis in verbis exprimeret, ratam prædictam istis monialibus donati in usufructu, Nihilominus atente substantia dispositionis, dici non poterat quod est tunc, & ab initio Nicolaus, & Ascarius substituti essent donatarij proprietarii, ut iuxta magis communem, & receptam opinionem habemus in ultimis voluntati- bus in eo, qui post mortem uxoris instituta in usufructu vocatus fuit, quia dicitur hæres ab initio ex deductis sub tit. de fideicom. & in altero de detractionibus, quoniam prædicti fratres vocati erant sub omnino incerto, & eventuali casu mortis, non solum dictarum Monialium, sed etiam Silvie alterius sororis, & quatenus ipsa decederet sine filiis, præsertim quia huic expressè facultas data erat dandi in dotem ipsum censum, ejusque substantiam, seu proprietatem, unde propterea illud nomen, seu vocabulum usufructus, referen- dum erat ad casuale magis quam ad formale, dum in jure receptum est ex præsumptionibus, seu vere simpliciter usufructui formalis non congruit, sub eo etiam proprietatem venire ad text. in l. Procul. ff. de usufructu, ubi DD. de quibus latè Menoch. lib. 4. præsumpt. 133. Buratt. & adden. dec. 24. & 44. Castill. de usufructu, capitul. 30. unde propterea dictum usufructus vocabulum adhibitum fuit gratia demonst- randi intentionem donatricis, ut donatio non egrediretur Monialium vitam, & ne census perpetuo transferretur ad monaste- rium.

Et quamvis non levem difficultatem mihi inferret conside- ratio, quod proprietatis ita donata diceretur prædictæ alteri sorori innuptæ, substituit sine illa conditione eventuali mortis absque filiis, cum qua dicti fratres ultimum loco vocati erant, dum ista conditio in monialibus incongrua erat; Et fortius, quia donatrix dictæ puella expressè dederat facultatem dandi in dotem etiam proprietatem, unde remanebat expres- sum, quod hæc esset proprietaria; Nihilominus difficultas cessabat osti istius præmorientium cum dispositione ad favo- rem earundem Monialium, neque adori substitutio suffragari poterat, dum ea concepta erat post mortem om- nium.

Et nihilominus dicebam ex præmissis sufficere id reddi pro- babiliiter dubium, itaut iuste Societatis, & Ecclesie Admi- nistratores credere poterint censum cum dicti primis dona- tariis potuisse extingui, cum hoc sufficiat, si non ad veram ac præcisam extinctionem, ad legitimam tamen exceptio- nem, seu excusationem, ob quam Ecclesia contendens de pu- ro damno possit se tueri adversus agentem de lucro ad itera- tum solutionem, cum favorabilior fit causa liberationis, præ- ferim favore Ecclesie, seu corporis inanimati sub aliena lega- li administratione viventes, ex deductis per Ciub. dec. 79. n. 20. Salgad. in l. bry. p. 2. c. 9. n. 115. cum seq. Et in specie census extincti cum eo, quem debitor probabiliter judicavit credi- toris mandatarium, quamvis revera, & in stricta juris cen- sura non esset talis, fuit dictum in Avenion. Pecuniaria 15. Ja- nuarii 1648. coram Dunoazetto inter luas dec. 786. ac habetur deducta in Romana census pro Domo Professæ Societatis Jesu, hoc eod. tit. disc. 24. ubi tamen hoc motivum difficultates pa- tiebatur.

Præterea incongruum dicebam actoris petitionem pro fru- ctibus, dum adhuc casus fidei vocationis non venerat, stante supervitencia unius ex dictis Monialibus alteri præmorienti substituit; Adversus quam exceptionem replicabat actor ponens etiam tanquam dictæ superstiti mandatarij, excep- tionem prædictam suffragari posse quoad solam medietatem spectantem ad ipsam viventem ex persona propria, secus au- tem quoad alteram in eam obveniant ex novo jure substitutio- nis, fundando hujusmodi præsentationem in duabus decif. Ro- talibus editis in Romana locorum montium 16. Jan. 1662. & 23. Jan. 1668. cor. Ninot, quarum casus est, quod duo fratres pos- sidentes quædam loca Montium subiecta fideicommissio, illa in solidum vendiderunt tertio cum vinculo eis annexo, ut fre- perites jure reciproci fideicommissi ad ejus favorem aperti me- ditatem deo loco, montium vendicabat, & Rota pro eo respondit non obstante promissione evictionis, ex ea ratione, quod hæc esset evictio ex natura rei de jure non præstanda, quodque in effectu quilibet ex dictis fratribus jus propriæ vita- in propria portione vendiderat iuxta communem usum con- tractationis hujusmodi locorum montium vinculariorum, &

& de quibus decifionibus habetur actum; sub tit. de Regalib. disc. 31.

Replicabam tamen casum esse omnino diversum, neque deci- siones prædictæ applicari, cum rectè procederet, quando ageretur de venditione, seu cessione translativa, quam cum suo vinculo dictæ Moniales fecissent de censu adhuc vivo, & durante, secus autem ubi ipsæmet afferentes se dominas cum facultate recipiendi extinctionem, istam fecerunt per actum retrosimilem recipiendi pecuniam; tunc enim esset altere proprie- tatis turpitudinem, idèquæ obstat exceptio doli, quodque in omnem eventum Societati debitrici competebat retentio istorum fructuum durante vita dictæ Monialis, pro se reintegrando de illa rata fortis, quam ipsæmet indebitè ha- buerat; Quamvis autem dicta responsio cum hac præsertim ultima consideratione esset nimis evidens, atque in proposito confertent deducta in Romana locorum montium de Panethis, sub tit. de Regal. dicto disc. 31. Adhuc tamen apud judicem remansit difficultas ob allegatas decisiones, cum incredibile sit quantam impressionem faciunt decisiones, vel doctrinæ, quæ punctuales videantur, non distinguendo, an faciant ad casum necne, Atque hæc est major angustia, quam in Actia patitur illi professori, qui scientificè ac per principia student, Undè decrevit contra Societatem, sed appellatorem interpo- sita, commissa fuit causa cum clausula translativa, & pendet nisi concordata sit ut credo.

ROMANA FIDEICOMMISSI
PRO CORNELIA ALICORNA.
CUM JOANNE ANTONIO RUSCA.

Causa decifus per Rotam pro Cornelia.

De valida, vel invalida extinctione census facta cum hærede gravato in præjudicium vocatarum ad fideicommissum.

SUMMARIUM

- 1 Casus controversa.
- 2 Census extinguendus potest cum hærede gravato, seu possessore fideicommissi, sed declaratur.
- 3 Licet fructus usufructu extenuent sortem ipso jure, quando tamen id limitatur favore tertii.
- 4 De alio casu indebitæ extinctionis census, non servata forma præscripta in instrumento ob interesse tertii.

DISC. XXIII.

VAtia habita fuerat inter istas partes controversia, tam super purificatione fideicommissi, quam super detractionibus, præsertim verò super extinctione cuiusdam census, quam Rusca fideicommissarius præterebat debitorem Corneliæ auctorem malè factam esse cum Anea hærede gravato, suamque præsentationem actor fundabat in decifionibus editis in Romana fructuum census 22. Junii 1646. coram Cerro confirmata 30. Maji 1653. coram eodem, ubi contra Monasterium S. Petri ad Vincula debitorem consimilis census ad istud fidei- commissum pertinentis, deciditur pro actoris tanquam fidei- commissario super invalida extinctione facta cum eodem Anea, ob non servatam formam in instrumento censuali præ- scriptam restituendi sortem non liberam, sed vinculariam in Monte Pietatis, non solvendam nisi ad effectum investendi ad commodum fideicommissi.

Quamvis enim recepta propositio sit, censum validè extingui posse cum hærede gravato, neque debitorem censua- rium teneri esse sollicitum de investimento, vel dispositione pecuniæ restituta, cum sufficiat actum esse gestum cum legi- timo possessore, sibi que impuret fideicommissi ordinatur, cur minus fidelem administrationem suæ hereditatis deputaverit, ex deductis per Cenc. qu. 109. n. 58. cum seq. & alios, de quibus in eisdem decifionibus, & in Romana Census 15. Junii 1654. coram Bichio, Camerinen. dotis Ecclesie 9. Maji 1653. cor. Melcio, & in aliis, nam est propositio ubique recepta.

Attamen id fallit, quando in ipso instrumento adjecta est lex, iuxta quam restitui debeat pretium pro extinctione, tunc enim si eadem lege scripta debitor pecuniam liberè creditor restituit, ad iteratum solutionem tenetur, atque hoc jure vi- vitur, ita etiam ipsa naturali ratione docente, cum aliis gra- vatarum dispositionibus consuli non possit, neque possent prædicari cautele investitorum pretii in venditionibus, ut in proposito multipliciter habetur in Romana fructuum, sub tit. de regalibus, dis. 23.

Idemque adeò verum, quod etiam illi fructus tanquam indebitè

te soluti de jure venient imputandi in sortem, illamque ipso jure extenuarent, nihilominus si fors vincularia est ad favorem alicuius tertii, vel ratione fideicommissi, vel ratione evic- tionis, ut supra, tunc dicta imputatio non intrat, sed jus remanet ei, qui indebit solvit repetendo ab eo, cui solutum est, firmo remanente debito foris pro jure tertii, ut in Ro- mana Salviani 20. Martii, & 19. Junii 1651. coram Verospio, quarum secunda est 175. n. 7. p. 11. rec.

Scitens pro Cornelia rea conventa, non negabam praemissorum veritatem, quoties factum adfiterer, quia nempe in instrumento census tale vinculum adiectum esset, sed difficultas tolleretur ad factum, quoniam instrumentum censuale hujusmodi legem adiectam non habebat, ideoque non ex eo, quod Rota ad favorem eiusdem fideicommissi in consimili causa ita iudicasset, sequeretur, ita in omnibus aliis censibus ad iudicium fideicommissum spectantibus iudicandum esse, dum id non provenit à regula generali iuris, sed à natura pactorum, & facti circumstantiis.

Dicta verò conclusio de invalida extinctione census non servata forma adiecta pro cautela, & indemnitate tertii, canonizata etiam fuit me scribente pro heredibus Marchionis Francisci Ursini in Romana census. Martii 1669. coram Bonummont; quoniam cum pro dote Matris dicti Francisci Neapoliensis eius Patris constituta esset dos scilicet 5. mill. in pecunia sub pacto, & vinculo investimenti, atque ex his data essent ad censum scuta 3. mill. illis de Matris cum dicto pacto, ut in casu redemptionis fors deponi deberet in S. Monte Pietatis vincularia ad effectum investimenti pro cautela doris, dictoque pacto neglecto fors eidem Neapolitano restituta esset liberè; Hinc ad praesens disputatione, an censum de valida extinctione, responsum fuit negativè, ut supra, & merito quia ob interesse tertii non poterat dicta forma speciei, cum aliis investimentorum cautela omnino inanes, ac fatuae remanerent.

Et licet scribentes pro debitoribus insisterent in propositionibus generalibus, quod rectè solvitur proprio creditori, atque sit distractum cum eo, cum quo initus est contractus, neglectis etiam cautelis, & vinculis, quae per creditorem remitti poterunt; Attamen id rectè procedit in praedictam ipsius creditoris, qui potest eius iuribus, & cautelis renunciare, ac habentium causam ab eo, in quibus terminis procedunt dictae propositiones, ac auctoritates quas desuper habemus, non autem in praedictum tertii, pro cuius cautela, & indemnitate hujusmodi pacta, & vincula adiciuntur, atque haec videtur certa veritas.

ROMANENSIS PRO DOMINA PROFESSA SOCIETATIS JESU CUM CAROLO, ET FRATRIBUS DE GENTILIBUS.

Causa variè per Rotam decisus, postea concordatus.

An extinctio census valide fieri possit cum eo procuratore, cum quo creatus fuit, & qui etiam ad fructuum exactionem deputatus erat.

S U M M A R I U M.

- 1 Fuit series.
2 Quae regula tenenda sit in deferendo decisionibus, & do- trinis.
3 Distinguantur plures casus super quaestione, An rectè dis- tribuatur census, cum quo contractum est, & an cen- sus bene extinguatur cum eo procuratore, cum quo est constitutus.
4 Ex quibus censetur quis constitutus procurator cum ge- nerali administratione.
5 De mandato praesumptio.
6 Dispositio agenda est principali creditori, vel procurato- ri speciali.
7 Januenses praesumentur diligentes.
8 De solutione facta heredi, vel Praelato putativo, aut al- teri cui iuste creatus potuit, an assequatur liberationem.
9 In concursu culpa procuratorum, seu administratorum hinc inde, quae sit magis excusabilis.
10 Saepè resolutiones capi solent ex motiva ignovis etiam ipsi- us victorios.
11 Quare aliquando in decisionibus ponantur motiva parum ad rem facientia, & de regula, cum qua decisiones at- tendi debent.

Um Januenses soleant pecunias in fatis notabili quanti- tate implicatas tenere in Urbe, in locis montium, officii, ac etiam in censibus, & cambiis, prout occasio praebet, habeantque proinde in eadem, ut plurimum pro- priae nationis correspondentes, qui tanquam eorum procura- tores, ac negotiorum gestores, eorum negotia gerunt tam circa ipsa investimenta, quam etiam circa exactionem fru- ctuum, & alias occurrentias; Hinc Joannes Andreas Gen- tilis, habens in Urbe correspondentem Paulam Hieronymi Mambillam pariter Januensem, rationem bancariam exercentem, isto mediante plures, ac notabiles pecunia- rum summas in diversos effectus investire consuevit, ac praesertim de anno 1647. Domus Professa Societatis Jesu ad eummodum dicti Joannis Andree, mediante persona dicti Mambillam tanquam ejus procuratoris inposuit censum scuto- rum 180. auri in auro stampatum pro sorte seu similibus auri 4. mill. servata in omnibus forma praescripta per Consti- tutionem Pii V. juxta quam, pravia extrajudiciali denuncia- tione loco distidit, ac integra solutione fructuum, de mense Augusti 1651. illemet procurator, qui censum imposu-erat, eundem extinxit per actum retrosimilem restitutionis foris in equivalenti summa, quam dicta Domus ab alio habuit ad censum sub minoribus fructibus; Cùmque deinde Mambilla defecisset, Gentilis autem assereret de dicta ac- ceptore, & isto casu admittebam ex hujusmodi facultate non inferri ad illam recipiendam principalem, ac extin- guendam censum, atque in his terminis loquuntur decisiones 831. Seraph. & 463. Merlini repet. dec. 528. post Cenc.

Alter casus est, ubi quis absque mandato redacto in scripturam, censum pro alio acquirit, quia nempe ha- bens sui principalis pecuniam in manibus, ex ejusdem commissione creatus data cum in censum acquisitionem investierit, & hic est proprie casus postus per Cenc. q. 109. nu. 40. in qua auctoritate consistere videbatur potissimum fundamentum actoris, ac posteriorum decisionum pro eo edictarum; Tum enim quia haec persona à creditore expresse approbata non fuit, neque visum bonorum administra- tionis praeposita, dum non constat, nec justificari potest actum gestum esse de praecedenti mandato, quod solum ex ratihabitione desumitur; Hinc proinde cessat illa praesump- ta voluntas mandantis, in qua fundatur text. in l. filius, Cod. de passis, & in l. quod servus, Cod. de solut. ex quibus utrobique DD. concepti per Surd. consil. 43. sub n. 2. & consil. 299. n. 8. cum segg. desumunt, an illi, cui commissus est contractus, censetur etiam, necne commissus distractus, unde propterea dicebam Cenc. non improbabiler in dicto casu per eum exemplificato loqui, sed non bene ad praesentem applicari.

Tertius demum casus est, ubi agitur de illo procuratore; qui principali longa distantia absente, omnia ejus negotia ge- re, totumque patrimonium, seu assens in loco possessum administrare solet tam circa ea, quae concernant contractum, vel distractum foris, quam circa exactionem fructuum, itaut talis mandati exercitium, generalis infortioris, ac ne- gotionum gestionem importare dicatur, cum notabili suc- cessiva observantia. Et tunc dicebam non intrare autorita- tes, vel rationes primam, & secundam casum supra exemplifi- catos percutientes, cum hic non jure simplicis procuratoris ad unum actum, vel unum negotium regulari debeat, sed ju- re in l. 1. de infortioria actione, & dicta l. filius, C. de pa- tibus cum concord. per Rotam Januam. dec. 14. Buratt. & Add. dec. 85. & 239.

Et hic est proprie casus, de quo agit Castren. cons. 20. lib. 2. in cuius, ac sequacium auctoritate se fundent duae priores decisiones debitori favorabiles, idque non obtineat admitti- tur apud Seraph. dicta dec. 831. n. 6. & segg. in qua fundantur duae posteriores: Excitata enim difficultate, quod idem pro- curator consimilem fecerat extinctionem, unde inferebatur ad quandam generalem administrationem, evitatur solum difficultas ex factum, quod felicitè dictus actus subsquebatur post decem, & septem menses, unde non poterat ab eo de- sumi argumentum, quoniam priora insunt in sequentia, non autem e converso.

Neque adverteri videbantur deducta per Surd. dec. 229. ubi de consimili curatore, seu generali administratore, & in qua auctoritate magnum pro actore fundamentum consti- tuebatur, quoniam apud eum non disputatur de extinctione pro veram, & effectivam solutionem per actum retrosimilem, sed de simplici confessione de recepto, seu acceptatione, etiam levem differentiam, saepè contingit, ut in uno eodem-

que juris articulo diversimodè iudicandum sit, itaut deci- siones, vel alicuius auctoritates in suis casibus vere, ad illum controversis indebitè applicentur; Unde propterea non est consuetudo dicendi, rotam iudicantis, vel consilientis pe- riclitari consistere in applicando congrue activa passiva, cum dereliquo, quilibet fatis mediocri litteraturae otio abundans, revolvendo libros, quorum tantam copiam habemus, de facili magnum auctoritatum cumulum facere valeat, sed punctus est in applicatione, & an faciant ad propositum, necne; Atque ex hoc resultat tam frequens equivocorum usus apud modernos, qui transcriptorum potius, quam Do- ctorum partes gerendo doctrinas in confuso confarinant, non distinguendo casus, & terminos, in quibus respectivè loquuntur, sed est abusus absque remedio, unde ista sunt verba ad Corinthios.

Hinc proinde in hac facti specie, pro eruenda veritate, conciliandisque auctoritatibus, quae hinc inde deduceban- tur, dicebam plures casus distinguendos esse, dictaque dis- tinctione attendita, probabiliores videri has partes rei con- ventu super valida extinctione: Primus enim casus est, ubi agitur de illo procuratore, qui principali praesente, vel mo- dica distantia absente, ad unum negotium explicandum de- putatus est, puta ad creandum censum, alia successiva facul- tate sibi non attributa; Sive ubi ejus deputatio concernit nu- dum factum exactionis fructuum censuum, aliorumque red- dituum, & effectuum, prout sunt illi, quos vulgo dicimus exactores, & isto casu admittebam ex hujusmodi facultate non inferri ad illam recipiendam principalem, ac extin- guendam censum, atque in his terminis loquuntur decisio- nes 831. Seraph. & 463. Merlini repet. dec. 528. post Cenc.

Alter casus est, ubi quis absque mandato redacto in scripturam, censum pro alio acquirit, quia nempe ha- bens sui principalis pecuniam in manibus, ex ejusdem commissione creatus data cum in censum acquisitionem investierit, & hic est proprie casus postus per Cenc. q. 109. nu. 40. in qua auctoritate consistere videbatur potissimum fundamentum actoris, ac posteriorum decisionum pro eo edictarum; Tum enim quia haec persona à creditore expresse approbata non fuit, neque visum bonorum administra- tionis praeposita, dum non constat, nec justificari potest actum gestum esse de praecedenti mandato, quod solum ex ratihabitione desumitur; Hinc proinde cessat illa praesump- ta voluntas mandantis, in qua fundatur text. in l. filius, Cod. de passis, & in l. quod servus, Cod. de solut. ex quibus utrobique DD. concepti per Surd. consil. 43. sub n. 2. & consil. 299. n. 8. cum segg. desumunt, an illi, cui commissus est contractus, censetur etiam, necne commissus distractus, unde propterea dicebam Cenc. non improbabiler in dicto casu per eum exemplificato loqui, sed non bene ad praesentem applicari.

Tertius demum casus est, ubi agitur de illo procuratore; qui principali longa distantia absente, omnia ejus negotia ge- re, totumque patrimonium, seu assens in loco possessum administrare solet tam circa ea, quae concernant contractum, vel distractum foris, quam circa exactionem fructuum, itaut talis mandati exercitium, generalis infortioris, ac ne- gotionum gestionem importare dicatur, cum notabili suc- cessiva observantia. Et tunc dicebam non intrare autorita- tes, vel rationes primam, & secundam casum supra exemplifi- catos percutientes, cum hic non jure simplicis procuratoris ad unum actum, vel unum negotium regulari debeat, sed ju- re in l. 1. de infortioria actione, & dicta l. filius, C. de pa- tibus cum concord. per Rotam Januam. dec. 14. Buratt. & Add. dec. 85. & 239.

Et hic est proprie casus, de quo agit Castren. cons. 20. lib. 2. in cuius, ac sequacium auctoritate se fundent duae priores decisiones debitori favorabiles, idque non obtineat admitti- tur apud Seraph. dicta dec. 831. n. 6. & segg. in qua fundantur duae posteriores: Excitata enim difficultate, quod idem pro- curator consimilem fecerat extinctionem, unde inferebatur ad quandam generalem administrationem, evitatur solum difficultas ex factum, quod felicitè dictus actus subsquebatur post decem, & septem menses, unde non poterat ab eo de- sumi argumentum, quoniam priora insunt in sequentia, non autem e converso.

Neque adverteri videbantur deducta per Surd. dec. 229. ubi de consimili curatore, seu generali administratore, & in qua auctoritate magnum pro actore fundamentum consti- tuebatur, quoniam apud eum non disputatur de extinctione pro veram, & effectivam solutionem per actum retrosimilem, sed de simplici confessione de recepto, seu acceptatione,

quae posito etiam sufficienti mandato ad exigendum, pro- curatori, vel infortiori, seu alteri administratori de jure non conceditur.

In hoc ultimo casu dicebam verè, ac proprie nos versa- ri, quoniam Mambilla non erat simplex mandatarius desti- natus ad fructuum exactionem, itaut exactoris potius no- men mereretur; Minusque procurator specialiter deputatus ad unum negotium tantum explicandum, sed habebat gene- ralem infortioriam, ac administrationem omnium negotio- rum, quae dictus Gentilis in Urbe gererat, dum in factum probabatur, ipso principali approbante, plures alias cen- suum, seu cambiorum extinctiones aliasque contractiones activas, & passivas fecisse circa ipsas fortis principales, eas recipiendo, vel respectivè dando; Unde propterea ex hu- jusmodi observantia duo resubstant bonum jus debitoris fatis comprobantia; Primo felicitè interpretatio verborum, & clausularum, quae continentur in mandato, & de quo- rum significatione adeo disputatum fuit, ut constat ex deci- sionibus hinc inde, cum data ambiguitate intret receptivum axioma in foro quotidianum, ut omnino deferendum sit observantia tanquam optima interpreti, & cuius inter- pretatio talis est, quod etiam verborum praesumptio, quod non dubitatur etiam per praesumptiones, & conjecturas indu- cti, facilius verò in eo, qui solitus est hujusmodi personam gerere, atque alia mandatarius negotia explicare, ut in spe- cialibus terminis extinctionis census facte cum procuratore praesumptio firmatur in Avenionem. pecuniaria 15. Januarii 1648. coram Dunozero inter suas dec. 876. Et generaliter Afric. dec. 308. num. 6. dec. Genua 14. nu. 4. Grat. disp. 677. n. 24. & 26. & sapius sub tit. de creditis, & sub altero de contractibus.

Ea etiam accedente praesumptione verisimilis voluntatis principalis credititoris, ut praedictus ejus ministri, seu cor- respondens hujusmodi facultatem haberet, si enim esset im- plex exactor fructuum carens facultate recipiendi fortem, certum est, quod cum eo fieri nec potuisset, nec debuisset dicta faciendi principali, vel ejus legitimo procuratori ha- bendi facultatem recipiendi fortem ac retrovendendi cen- sum, ex deductis per Cenc. q. 103. n. 23. unde propterea stan- te absentia principalis, dicta praedicta fieri potuissent in ea- dem Urbe per diligentiam, atque ab eo, quod dictus prin- cipalis aliquam notitiam haberet, fors ad formam Bullae Pii deponi debuisset in Monte Pietatis, ibique diu otiosa rema- nere, quod verisimiliter dicendum esse nolum fuisse per dict. principalem virum diligentissimum, ac non solum tenere pecunias otiosas, quae praesumptio generaliter militat in quo- cumque Januense, ut advertunt Rovit. cons. 103. n. 10. lib. 2. & Rota dec. 594. n. 23. par. 5. rec. n. 11. & in Romana praetenfor- m cambiorum 30. Aprilis 1655. cor. Dunozero inter suas dec. 962. n. 7.

Praeterea dicebam, saltem negari non posse, fatis proba- bilitè ex verbis mandati, ac observantia, & aliis, de quibus supra, debitorem potuisse cum optima fide credere illum mandatarium, cum quo initus erat contractus, potuisse fa- cere distractum, quod controverti non poterat, dum ex duabus prioribus decisionibus constabat idem Rota Tribu- nal id credidisse; Quo posito quo favorabilior sit causa li- berationis, quae benigniore interpretationem recipere de- bet, exinde sequitur, solventem ex justo errore, ac proba- bili credulitate ei, qui iudicabat habilis ad solutionem re- cipiendam, assequi liberationem, quamvis in stricto jure ta- lis facultas non adesset.

Ut de solvente heredi, seu Praelato putativo, vel simili latè post antiquiores ab eis allegatos, Giurb. dec. 79. nu. 20. Salg. in labyrin. par. 2. c. 9. n. 115. cum plurib. segg. Rota apud Metlin. dec. 463. alias 374. par. 5. rec. nu. 40. cum segg. Et in terminis magis proximis extinctionis census facte cum eo, qui iuste credebatur legitimus procurator in dicta Aven- ionem. pecuniaria 15. Januarii 1648. coram Dunozero inter suas dec. 786.

Fortius, quia non agebatur de solutione facta ab ipomet principali debitore, seu voluntario ministro pro ipsum de- putato, quo casu dici potest sibi imputandum esse, cur mi- nus diligens fuerint in investigando legitimum, ac sufficien- tem facultatem ejus, quem sciebat non esse principalem creditorem, sed alieno nomine actum facere, dum ageba- tur de Ecclesia, seu loco pio perneccesse fuis aliena legali ad- ministratore vivente, unde quando ejus administrator ma- le se gessisset, itaut ageretur de concursu culpularum in urris- fu per partis mandatariis, & ministris, tunc in hujusmodi concursu, condonandum potius videbatur culpa Religiosi

administrantis bona Doms Professae, quam alteri; Tum quia culpa Mambilla erat in committendo redolens dolum positivum, illa vero hujus Religiosi erat in omittendo; Tum etiam quia Doms Professae contendebat de majori damno, & praedictio; Et demum quia in aequali concursu, potior est conditio rei, & debitoris agentis ad liberationem non gratuitam, sed conspectivam cum solutione veteri sequuta, quam creditoris agentis ad condemnationem, ac duplicatam eiusdem debiti solutionem, cum recte sibi obijci possit, cur opera minus fidei, & dolosa persona uteretur, & excusabilis videatur dictus Religiosus administrator sequutus illius personae fidem, quam idem creditor continuato plurimum annorum spatio, ac in longe gravioribus negotiis generaliter probaverat.

Quamvis autem, reflectendo etiam ad veritatem, hac viderentur convincentia, itaut si de causa forensi, atque ignorantis personis ageretur, pro hac parte omnino responderi debuisset; Nihilominus quia saepe procedunt cautam resolutiones, vel ex motivis, & causis, de quibus Apont. dec. 34. in fin. vel ex aliis, quae ipsimet victorum Advocatis ignota, per iudices excogitari solent, ut adversarij Rovit. dec. 49. n. 13. Atque aliqua saltem de facto urgebat difficultas ob dictam Mambilla deconditionem praefato adjuv proxima, ex qua Tribunal suspitionem concipere potuit de aliqua collusionis, qua sive male, sive bene concepta, satis durum est cum solis juris regulis, ac propositionibus iudices in propria sententiam trahere; Hinc proinde me, & aliis hujus partis Advocatis consulentibus, ad honestam concordiam devenitum est, qua mediante praesens controversia finem habuit; Unde edocetur, quam periculosum sit cum solis decisionibus, vel consiliis in consiliis prudenter adaptantur, male tamen capiende pro determinatione generali attendenda in aliis causis, in quibus illae circumstantiae non concurrant; Ideoque in Decisionibus, vel Consiliis ponderandus est totus casus, factaque comparatione omnium circumstantiarum hinc inde, videndum est, an congruat casui, seu controversiae ad quam allegantur, necne, adeo ut in applicatione totum consistat.

TUDERTINA CENSUS PRO BONAVENTURA COSPANO CUM ROSSETTIS, ET ALIIS.

Causa vario decisa per Rotam.

Male extinguens censum non servata forma in ipso instrumento censuali adiecta favore terti; cujus cautela solam sortem principalem respiciat. An teneatur ad illa intercurvata, ad qua terti actiōnem habet contra creditorem, cum quo census extinguitur.

S U M M A R I U M.

- 1 Facti series.
- 2 Conclusio, ut extinctio facta non servata forma instrumenti super restitutione sortis vinculari non valeat, quando procedat.
- 3 Investimentum pretii rei empti pro cautela emptoris, an fiat de ipsius dominio sequuta evictio.
- 4 Emptori debentur etiam fructus pecuniae soluta evincere volenti rem emptam, evictionem preveniendi.
- 5 Aequitas i. cutabit, habet locum etiam favore emptoris.
- 6 Censui male extinctus fingitur durare, & vivus etiam pro cursu fructuum favore terti.
- 7 De damnis, & interesse debitoris etiam pro censu, pro quo alias non curant fructus.

D I S C. XXV.

Antonius Cospans author Bonaventurae, de anno 1603, emittit a Paulo Petro Accursio quasdam terras pro pretio sc. 940. ex quibus ex pacto, investiti fuerunt sc. 509. in annuo censu sc. 40. imposito per Nicolaum Rossettum ad favorem venditoris, cum pacto adiecto pro cautela emptoris, ut in casu extinctionis requiri deberet ejusdem emptoris, vel suorum praesentia, & consentus, ad effectum, ut pecunia denovo investiret loco cautionis pro evictione; Cumque de anno 1611. motum esset iudicium super dictis tertijs, em-

ptor item denunciavit, non solum haeredibus venditoris praemortui, sed etiam Rosseto census impositori, curando etiam ad abundantioram cautelam sibi pro iudice inhiberi, ne sortem; & fructus in re quibus ipso emptore solvere; Verum hoc non obstante de anno 1620. ad extinctionem per actum retrosumilem restitutionis sortis cum integra solutione fructuum processum fuit, unde propterea emptor, qui imminente evictionem preveniendo, ut illum evitaret, seu ta. 700. solverat, de anno 1628. pro eius reintegratioe obtinuit ab A.C. contra dicti Rosseti haereditatem, & bona mandatum exequutivum tam pro sorte, quam etiam pro fructibus usque tunc decursis, perinde ac si census extinctio sequuta non esset; Verum commissa per Signaturam causa appellationis in Rot. cor. Taja, cum clausula, si quid exequendum, sub die 14. Februarii 1639. resolutum fuit mandatum esse exequendum, non ad effectum solvendi, sed deponendi, deinde vero reposita causa sub die 9. Martii 1644. reformata fuit prior decisis, decernendo dicti mandati executionem pro sorte principali tantum, ac fructibus decursis ad die sequenti, seu inhibitionis usque ad huc extinctionis, non autem ab inde citra, atque in hoc posteriori resolutione per actum fuit in alia propositione sub die 1. Maii 1665. ex eo fundamento, quod post permissam extinctionem ad formam Bullae Piaez jam sequutam, nulli curant amplius fructus, qui debent non possunt ex censu jam extincto, ac amplius in rerum natura non extant.

Nil refragante invalida extinctione ob non servatam legem in ipso contractu favore terti adjectam, ob cuius spem actus habetur pro extincto iuxta decisionem in Romana fructuum census 22. Junii 1646. & 20. Maii 1653. coram Cerro, de quo in Romana fideicommissi de Alceatris, disc. 23. quoniam dictus postestor decisiōnis, id recte procedere, ubi cautela respicit ipsius census dominium, atque ille tertijs, cujus favore adiecta est, fructus sui dominus, ut est in casu dictarum decisionum, in quo agebatur de censu spectante ad fideicommissum, liberum non extinguendo cum haerede gravato, vel fideicommissi possessore; Secus autem, ubi jus terti est ratione crediti, & pro cautela terti consentient in sola sorte principali, quia tunc sufficit istam remanere salvam cum condemnatione debitoris ad integram solutionem, perinde ac si implera lege contractus, eadem fors tute depositata fuisset; hoc enim impedire non poterat facultatem extinguendi cum directo, ac aliis libero censu dominio, & creditore.

Et quamvis alter doctus, ac senior Advocatus pro hac eadem parte scribens, praetendit quod factu casu evictionis, investimentum praedictum transisset in dominium emptoris, pro cuius cautela illud factum erat, unde propterea ex tunc ad eum, tanquam domini fructuum fructus ex ceperint, allegando in id auctoritatem Gizzarell. dec. 29. n. 10. Attamen hoc motivum cum iustitia fundamento rejectum fuit, utopore nullam habens probabilitatem, casus enim Gizzarelli est diversus, ut ex lectura, atque in praesenti emptor pro evictione passus remanebat solam creditor quantitatis, species vero empti ex pretio pro cautela emptoris dicitur de dominio venditoris, cuius commodum, vel incommodum accedit augmentum, vel diminutio, ut in specie consimilibus investimenti habentur dec. 232. par. 8. rec. & non semel sub tit. de feud. ad materiam Bullae Baronum super illis investimentis, quae sunt per creditores in loca Montium, quoties daret nolunt, vel non possunt cautionem de restituendo prioribus; & posterioribus; vel in casu evictionis, &c.

Quare in ultima praesentis disputatione, in qua ob alterius vere indigni Ad vocati obitum solus scribebam, duas consecutivas inspectiones; Unam census creditum Cospans emptoris cum Accursio venditore, ac principali debitoris evictionis, quod scilicet consequi deberet, an solam summam de proprio solum inveniret, ut evictionem evitaret, vel aliquid plus; Et secundo, post ista credito etiam pro fructibus in ea summa, pro qua mandatum relaxatum fuerat, an pro ea actionem haberet contra censuarium tanquam debitoris debitoris.

Quoad primam, cum pecunia soluta evincendi vim habeat vere evictionis, seu singulari pretium solum re non habita, ad tex. l. si servus venditus, §. cum igitur, ff. de evict. cum concordantibus plene deductis, dec. 337. §. 390. par. 5. rec. ac haberur in sua materia sub tit. de empt. §. vendit. praesertim in Romana Salviani pro Duce Bonello, Extindec resutare dicebam, non solum debitum in sorte principali pro ea summa, quae evincendi soluta fuerat (in quo casu erat extra controversiam, ac firmatur in causa decisionibus), sed etiam in fructibus recompensativis, qui in iudicio evi-

CAMERINEN. CENSUS PRO HIERONYMO MELLIORATO, ET CONSORTIBUS CUM GINNESIO PETRELLA.

Causa disputata coram Aud. Cam. in curia est extinta.

An & quando depositum sortis principalis dicatur bene, vel male factum pro extinctione census, ita ut eius periculum cedat damno debitoris, vel respectivè creditoris.

S U M M A R I U M.

- 1 Facti series.
- 2 Circa distictionem, an habeamus certam formam, & quid sufficit, ut dicatur bene facta.
- 3 Quid circa depositum sortis restituenda.
- 4 Deponere non est solvere, & quando debitor deponenda liberetur.
- 5 Depositum male factum validatur per ratihabitionem.
- 6 Quando etiam sine communiacione recte deponatur.
- 7 Extinguens censum cum Tutore, vel Praetore, an consequatur plenam, & tuam liberationem.

D I S C. XXVI.

Dorotheus Rottellus debitor cuiusdam census consignativi per ipsum impositi ad favorem Ecclesiae, cuius erat Rector Ginnesius Petrella, praedium vendidit Blanchino sub conventionione, ut praedium erogari deberet in extinguendis eius debitis, inter qua aderat ille census, unde propterea idem Dorotheus didicit fecit praefato Petrello Rectori in forma, sed in sine bimestris pro Constitutionem Pianam praescripti, non citavit iuxta consuetam formulam ad recipiendum statuta die, & hora solutionem, eoque non comparente, vel non curante illum recipere ad videndum mandari deponi, cum solum de facto pecunia deposita fuisset per nos Montem Pietatis Terrae Sancti Ginnesii, de quo erant partes; Quo deposito sequuto, illoque dicto Rectori intimato, ejusdem montis officialis de dictis pecuniis disposuit, eas mutando sub usuris per mutuarium praefato Rectori praestandis loco illorum fructuum, qui alias percipi debuissent ex censu, in quem eadem pecunia investiri deberet, prout de facto per aliquod tempus mutuarium solvit dictas usuras officiali montis, qui eas solvit dicto Rectori; Sequuta vero dicti officialis morte, forsitan non solvendo, derectioque etiam minus idoneo mutuarario; Hinc Rector predictus pulsare cepit debitorem census, seu Mellioratum ejus successorum, vel bonorum possessorem, praetendendo quod ob distictionem, seu respectivè depositum male factum, census haberetur pro adhuc vivo, & durante, & introducta causa cor. A.C.

Scribens pro reo convento, ex particularibus factis circumstantiis dicebam, non improbabilius eoque respondendum videri, saltem quatenus dictus rector esset solvendo, itaut ab eo magis culposo Ecclesia reintegrari poterit; Didicta enim erat bene concepta, cum super ea non habeamus in iure praescriptam certam formam, ideoque concipi potest cum quibuscumque verbis, vel modis, ex quibus declarata remaneat voluntas debitoris redimendi censum, creditoris bene explicata, ut dec. 276. num. 1. & dec. 277. n. 8. & 9. post Cenc. cum aliis apud eundem, qu. 107. num. 25. Anconitana census 15. Martii 1666. Taja Romana census 28. Martii 1664. Priolo.

Prout circa depositum, pariter certa forma non habetur, sed principaliter inspicitur, an ita conceptum sit, quod remaneat irrevocabile, itaut non sit in libero debitoris illud resumere, sed è converso liberum sit creditoris depositatam sortem quandocumque rehabere, dec. 278. n. 1. & dec. 296. n. 2. post Cen. in d. Romana Census cor. Priolo, §. sit enim sortis depositum, & consentur, quia circa formam pecuniae numeratae in creatione census praescriptam habetur hoc edentur, deducta super censu creato cum cedula bancaria, istam distinguendo à simplici ordine, ex dicta diversitate ratione adicationis domini pecuniae à debitoris, ac respectivè libertatis habendi pecuniam quandocumque uni, vel alteri competentis.

Sola difficultas remanebat in eo, quod non praecedisset citatio ad recipiendum solutionem pro certa die, & hora, ex eo quod deponere non est solvere, neque debitori licitum est ex abrupto debitam pecuniam depositare, sed solum id

tionis rescindendi sunt; ut per Leotar. de usur. q. 36. n. 16. & q. 56. n. 16. & supponitur apud Buratt. dec. 240. n. 9. Et in terminis specialibus fructuum illius pecuniae, quae per emptorem preveniendo evictionem soluta est evincere volenti, Fab. de Ann. cons. 15. n. 17. ubi dicit ita decisum per S. Concilium; Et generaliter quod aequitas i. emittit, C. de action. empti; & procedat etiam favore emptoris, Sard. cons. 101. n. 26. in fine. Magdon. dec. Luceni. 17. n. 31. & 34. Duran. dec. 34. n. 32. Gregor. & Adden. dec. 347. n. 7. & 18. Leotar. de usur. q. 27. n. 54. cum seqq.

Firmato igitur credito emptoris contra venditorem, etiam in fructibus recompensativis; itaut contra ipsam principalem si adesset bona, non dubitaretur de mandati executione, Dicebam, etiam cum aliquo sensu veritatis, pro eisdem actionem competere contra dictum debitorum censuarium, non tanquam directum debitorum fructuum censuarium, sed tanquam ad damna, & interesse ob non servatam legem contractus, perinde ac si census duraret, atque debitor fructus non solvisset, quoniam cum in odium maleficientis actum, ille habendus venit pro extincto, ex his, quae in his specialibus terminis extinctionis census facta iuxta lege conventionis adiecta pro iure, & interesse terti habentur in allegata Romana fructuum census coram Cerro, ubi allegatur Gratian. discip. 45. n. 28. & seqq. Cenc. de Cens. q. 59. n. 37. & cetera, sequitur extindec, quod sicut si census duraret, ac extinctus non esset, auctori competeret hæc actio contra censuarium ad fructus decursos, sive etiam idem actor de illis reintegrari potuisset de forte per dictum debitorum restituata, quam causerat illic investiri in alios census, vel effectus fructuosos, ita ad hæc teneri deberet ex eisdem rationibus, ex quibus in allegatis decisionibus coram Cerro, favore successoris in fideicommissio contra debitorum non solum decessit debitorum sortis principalis, sed etiam illud fructuum a die peritiois; Et licet in hujus causa decisionibus dicatur casum esse diversum, cum fideicommissarius videretur in censibus haereditatis iure domini; Attamen videtur parum tuta responsio, cum proportionabiliter eadem ratio utriusque casui conveniat, unde propterea dictae decisiones attendendae videbantur potius in ratione, quam in d. ero, cujus tamen contrarium ex moderni saeculi malo facto semper servatur.

Dupliciter enim dicebam emptorem hujusmodi actionem ad damna, & interesse habere contra talem censuarium, quia dupliciter deliquerat, spernendo scilicet legem contractus, ac alteram legem praecipue judicialis, quarum utraque de per se sufficit ad annullandam solutionem alias factam, ac fingendam eam tanquam infectam; Primum quia si pecuniam deposuisset, ac terti intercesserat interpellasset, ut tenebatur, iste illic procurasset pecuniam investiri, ut ita ex fructibus investimenti de suis fructibus recompensativis reintegrari posset, seu illum sibi deliberari. Et secundo probabilius, quia idem emptor iuste censens censum adhuc durare, ac fons debitorum tanquam specialiter inhibuit a iudice non posse solvere fructus, ita se credidit tutum, atque neglexit ab aliis venditoris bonis se reintegrare, seu alias diligentias adhibere; Et sic stant simul, censum atreata veritate extinguitur esse, atque nullos fructus deberi tanquam census, & tamen eosdem fructus deberi pro fictionem tanquam damna, & interesse; Ad instar eorum, quae pluries hoc tit. habentur de fructibus census impositi super fundo incapaci, vel post istius evictionem cum similibus, quoniam illi debent non possunt pro veritate, qua atreata nullus adesset census, sed bene debentur pro fictionem tanquam damna, & interesse, cum hac differentia in casu praesentis controversiae, quod hujusmodi damna, & interesse non debentur ad eandem rationem, ad quam fructus census conventioni fuerant, ut in dictis aliis casibus, sed solum ad illam rationem, quam fructus ipsa res empti, quae frequentius solet esse minor, ut in praesenti de facto erat, & ad quam proportionem fructuum ipsius rei venditae taxari solet fructus recompensativum acta debitor liberabatur; nam fructus census erant ad rationem octo pro centenario, & hujusmodi fructus recompensativi, seu damna, & interesse prebentur ad solam rationem quae iuxta taxam legalem desumptam, ex gloss. in aub. perpetua, C. de sacrosancti. Eccles. quoties de contraria veritate non constat, ut pluries habetur de hujusmodi fructibus recompensativis sub tit. de usuris.

Quoad primam, cum pecunia soluta evincendi vim habeat vere evictionis, seu singulari pretium solum re non habita, ad tex. l. si servus venditus, §. cum igitur, ff. de evict. cum concordantibus plene deductis, dec. 337. §. 390. par. 5. rec. ac haberur in sua materia sub tit. de empt. §. vendit. praesertim in Romana Salviani pro Duce Bonello, Extindec resutare dicebam, non solum debitum in sorte principali pro ea summa, quae evincendi soluta fuerat (in quo casu erat extra controversiam, ac firmatur in causa decisionibus), sed etiam in fructibus recompensativis, qui in iudicio evi-

conceditur in creditoris contumaciam, ex qua lege subintellectus censetur eisdem creditoris consensus, quod pecunia ad formam Piana Constitutionis deponatur, unde huiusmodi contumacia cessante, illud non frustratur ex deductis per Cenc. g. 111. atque ad aliud propositum impediendum fructuum dotalium habetur in Romana fructuum dotis de Porcariis, seu Magdalenis sub tit. de dote.

Hec autem difficultas, quae aliis in solo puncto juris solida, & inevitabilis esset, in hac facti specie tolli videbatur, ex ea circumstantia, quod Receptor, cui solvendum erat, habens sane intimatione certam notitiam dicti depositi, illud ratum habuit, dum à depositario, seu mutuuario ad aliquod tempus considerabile, (ut per causam Patronum supponebatur) exegerat fructus investimenti, ita concorditer dilati in gratiam tertii, cui pecunia per depositarium mutata erat, unde propterea quamvis depositum fuisset male factum, per ratihabitionem attamen remanebat sanatum ex firmitate apud Sord. conf. 585. n. 30. cum segg. ex cuius autoritate idem firmavit Rota in dicta Romana fructuum dotis 28. Januarii 1661. cor. Veropio; Idque observabam videri certum ex ea ratione, ex qua ob creditoris contumaciam, ut supra depositum licitum, & validum reputatur, ob praesumptam scilicet, seu subintellectam creditoris voluntatem à contumacia resultantem; Si enim ista praesumpta facta voluntas subicit, multo magis sufficere debet ratihabito, quae de iure equiparatur mandato, atque maiorem dictae voluntatis expressionem continere dicitur, dum fundatur in facto eius, de cuius voluntate agitur, & sic in veritate potius, quam fictione.

Fortius autem praemissa procedere dicebam attenda subiecta materia, dum non agebatur de censu privato, ita ut creditor oblarum formem restituendam tanquam propriam, & liberam recipere, atque in alios sibi bene visos usus convertere posset, in quibus terminis verè depositio conclusio de non deponendo, nisi pravia contumacia in recipiendo, ut supra, sed agebatur de censu Ecclesiae, cuius formem Receptor ad liberam dispositionem non habebat, sed tanquam destinatam in investimentum bonorum stabilium, vel censuum, bene custodire tenebatur, ut denuò investiretur, ita ut huiusmodi pecunia dicitur vicem bonorum stabilium habere, cadens sub dispositione extraneae. Amicosse, ut in sua materia sub tit. de alienis, & comparati in genere; Tunc enim cessante ratione conclusionis, illa etiam cessare videtur, atque subiecta materia magis congrua est abique dicto inani circuitu directè fieri id, quod eoriam servato fieri debet.

Potissime ob interesse debitoris censum extinguens, ita se magis tutum, & certum de liberatione reddentis; In extinctione siquidem censuum pertinentium ad pupillos, quam cum tutore fieri contingat, controversum est apud DD. An illa facta sine decreto iudicis pecuniae vinculatione in manibus tutoris, liberet necne debitorem; Et licet magis communis esse videatur affirmativa, stante quod non agitur de alienatione voluntaria, sed de actu necessario, quem sufficit explicare cum legitimo administratore; Nihilominus in subsidium, atque tutore existente non solvendo, satis dubitari potest, an ex beneficio restitutionis in integrum succurratur pupillo super regressu ad versus debitorem, de quo proinde in iure habetur, quod solvens tutore sine decreto, plenam non autem plenam liberationem obtineat, ex deductis in his terminis censuibus per Cenc. g. 109. n. 8. cum segg. & num. 12. Cumque Ecclesia inter cetera eius privilegia situm obtineat, ut regulatur iure minorum, vel pupillorum, satis probabiliter dubitari potest, ut id quod habetur de debitore ita solvete tutore, locum quoque habeat in eo, qui solvit Praetor, seu rectori, & consequenter rationabilis, quinimo laudabilis, & necessarius fuit informat, ut supra tentus deponendi; Cum autem unica tantum informatio desuper habita fuisset absque communicatione iurium alterius partis, desuit hucusque occasio maturius veritatem desuper indagandi, stante quod controversa restringebatur ad factum, in quo scribentes pro auctore negabant perceptionem fructuum, ex qua rarissime deducebatur; Cumque ex parte rei probaretur per aliquos testes, praetendebatur, vel ratione singularitatis, vel ob alias exceptiones eis deferendum non esse.

ROMANA EXTINCTIONIS CENSUS PRO PP. S. JOANNIS DEI CUM FERRINIS.

Causa pendet in Rota.

De validitate, vel invaliditate depositi fortis facti post elapsum bimestre in Bulla Piana praescriptum.

S U M M A R I U M.

- 1 Facti series.
2 Facto valide deposito census remanet extinctus, & debitor liberatus.
3 Ad dicti depositi validitatem requiritur fieri cum decreto iudicis.
4 Impeditio non currit tempus, quod conjugendum est sublatum intermedio impeditio.
5 De impedimento Sedis Papalis vacantis.
6 Impedimentum proveniens à facto iudicis, vel culpa partis excusat etiam si aliam non sit excusabilis.
7 Observantia, seu acquiescentia creditoris dicitur habere speciem approbationis depositi.
8 Concurrente equitate, pro validitate depositi respondendum est.

D I S C. XXVII.

Volentes PP. Hospitalis S. Joannis Colabitae redimere i duos census in sorte fact. 2. m. impositos de annis 1639. & 1640. ad favorem illorum de Ferrinis, fecerunt distictam in forma sub die 10. Novembris 1655. atque sub die 6. Januarii 1655. imminente lapsu bimestris fecerunt solitam citationem ad recipiendam sortem una cum fructibus decessis per certa die, & hora, aliis videndum mandari deponi. Cum quo dicta citatio eaderet sub die octava, & sic bimestre adhuc durante, casus dedit, quod sub die 7. intermedio contigit mors Innocent. X. unde propterea ob novenniales exequias durante in diebus feriatis omnia Tribunalia sursunt, atque prima die iudiciali, in qua lectae fuerunt citationes, cecidit sub die 9. ejusdem mensis, in qua Judex decrevit iuxta consuetam formam, deponi nisi per certa die, & hora intinidans creditores receperit; Cumque intinatio facta fuisset pro die 21. atque statuta hora creditores non comparuissent, factum fuit depositum, illudque etiam eisdem creditoribus intinatum, prout abundando in cautelis eisdem creditoribus sub die 11. praecedentis eis notificata fuerat pro testatio de dicto impedimento, quodque ipsi debitores non expectato iudicis decreto prompti erant pecuniam solvere.

Post lapsum vero plurium annorum, creditores praetendentes dicti depositi invaliditatem, & successivè continuatum eisdem, pulsantur distos PP. coram Vicario, à quo prout sententia reorum absolutoria, à qua commissi per appellationem causa in Rota coram Ortalora, & dato dubio, an census sit extinctus.

Pro debitoribus scribens, affirmativè dicebam respondendum esse, stante integro deposito cum decreto iudicis competentis facti pravia disticta, & creditoris contumacia, ad text. cum ibi novatis in l. assignatione, C. de salut. & l. acceptam, C. de usuris cum concord. per Cenc. g. 111. n. 52. cum segg. Romana fructuum dotis 28. Januarii 1661. Veropio; Romana census 28. Martij 1664. Priolo, & passim, cum data validitate depositi, casus remaneat extra dubitationem, quae solum cadere solet circa ipsius depositi validitatem, vel invaliditatem; ita ut questio sit magis facti, quam juris, unde propterea in praesenti difficultas restringatur ad punctum praeterea invaliditatis depositi, ex eo quod illud ad formam Bullae Piana sequatur non esse infra bimestre.

Sed cum aliquo etiam sensu veritatis, referendo tamen maturiori iudicio, quando in eausa disputatione alterius partis fundamenta videantur, credebam difficultatem non subsistere ex eo, quod ad depositi validitatem necessarium erat decretum iudicis competentis, ut ad literam probant text. in d. l. assignatione, C. de sol. & l. 4. §. condemnatus, ff. de re iudic. & firmant communiter DD. consulti per Cenc. g. 111. n. 26. & segg. Gurb. def. 38. n. 6. Prat. def. 25. n. 3. & habetur deductum in dicta Romana fructuum dotis sub tit. de dote.

Qua decreti necessitate concurrente, imputandum non erat debitori, cur infra statutum terminum depositum praedictum sequutum non esset, ex regula, quod impeditio non currit tempus, ut in specialibus terminis impedimenti resistentis ob Sedem Papalem vacantem, Seraph. dec. 362. nu. 2. & ge-

& generaliter probat text. in l. quibus diebus ff. de condit. & demonstr. cap. impunitari, de reg. iur. in sexto, & in l. fin. C. de annal. prae script. utrobique scribentes; Quodque sublato intermedio impedimento conjungenda sunt tempora, Rovit. pragmat. 1. de part. de retrovend. ubi concordantes, potissime dum supervento impedimento, debitores omnem adhibuerant possibilem diligentiam etiam superabundantem, denunciando creditoribus impedimentum notorium, quod removeri non poterat, eosque requiringdo ad recipiendam pecuniam, unde propterea oblatio quamvis verbalis in proposito vim realis habere videbatur, dum hac fieri non poterat.

Clarius vero, ita ut ex hac circumstantia omnis penitus difficultas cessare videretur, quoniam casuale superventum impedimentum non percutiebat utramque partem, ita ut dici posset species casus fortuiti, cuius damnus sentire debet ille, qui tenebatur actum explicare, & non potuit, sed impediebat quidem debitorem faciendi depositum, non autem impediebat creditores absque iudicis decreto recipiendi pecuniam, cum receptitium sit formam praescriptam à Bulla Piana, tam circa distictam per duodecimum ante faciendam, quam circa depositum, procedere invito creditore, fecerat eum volente; Quando igitur impedimentum provenit à facto iudicis, vel partis, tunc excusat, quamvis aliam de sui natura esset iniustum, & non excusans, ad text. in l. cum ipse, ff. de exco. lator. ubi Bart. Bald. & ceteri Add. ad Velt. lib. 6. c. ult. n. 25. & segg. Rot. dec. 19. n. 10. par. 7. rec.

Ponderabam quoque considerabile esse diuturnam creditorum acquiescentiam spatio plurium annorum, postquam 7. eius omnia praemissa notificata fuerunt, illa enim speciem approbationis praesertero videretur, ut punctualiter Adde. ad Gregor. dec. 480. in fine, quodque debitores, ut censum praedictum redimerent, aequivalentem summam pariter ad praesentem sub minoribus fructibus acceperant, unde asperum videbatur, ut ob huiusmodi subtilitates debitor gravari deberet ad duplicata intercurfaria; Ideoque sufficere videbatur casum reddi dubium, ut in isto intrare deberet aequitas pro debitoribus contententibus, de damno vitando contra creditorem contententem de lucro, quam aequitatem in non curanda nullitate evidenti depositi servavit Rota in dicta Romana fructuum dotis 28. Jan. 1661. cor. Veropio, de qua sub tit. de dote, & in aliis, ac agitur etiam in alia Romana fructuum inter Principem Sabellum, & Principem Justinianum sub eod. tit. de dote; Ad plures autem annos, quibus haec scripta fuerunt, causa adhuc proposita non fuit, forsitan auctores agnoscentes orationem insufficientiam acquiescent, cum nisi diversè facti circumstantiae concurrant, respiciendo etiam ad veritatem, iustitiam & aequitatem huic parti assistere videantur.

ROMANA PECUNIARIA PRO PAULO JORDANO CUM COMITE FRANCISCO STELLA.

Causa disputatur coram Praetore Iudice Commissario, postea concordatur.

De extinctione census, ac cessatione fructuum, ex eo quod creditor efficitur dominus fundi censu sit; Et quid si ex facto mere voluntario desinat ille possideri, An census reviviscat.

S U M M A R I U M.

- 1 Facti series.
2 Eo ipso, quod creditor efficitur dominus fundi censu sit, reviviscit census.
3 An in tali casu debeantur fructus loco damnorum, & interesse.
4 Quando creditore non possidente amplius fundum censu sit, census reviviscat.
5 Servitus uni debita extinguitur, si eius sit fundus servientis, & quid si postea alienaverit.

D I S C. XXVIII.

Quamplures inter istas partes sanguine conjunctas habitae fuerunt controversiae cor. Praetore Iudice commissario, potissime in pundo, super qua majores fuerant disputationes, consistebat in verbo praescriptionis juris redimendi quasdam domos venditas, seu in solutum datas cum pacto de retrovendendo, de quo habetur actum in sua materia sub tit. de Card. de Luca, Lib. V.

emp. & vend. Alter vero controversia punctus fuit iste, an ad favorem Stella decurrerent fructus quorundam censuum per ipsum, seu ejus auctores iure translativa cessionis acquiritorum à creditoribus auctorem Jordani, ac impositorum super eisdem domibus, quae cum dicto pacto per dicti Jordani auctores venditae, ex ea causa dotis in solutum datae fuerunt auctori Stella.

Pro tempore quo hic, vel ejus auctores possederunt fundum de eorum dominio effectum, casus videbatur indubitatus, quod non deberentur fructus tanquam fructus census, quoniam actio, & passio dari non possunt in eodem subiecto, atque res mea mihi servare non potest, unde cum census sit species servitutis (licet verè, & proprie non sit talis,) receptum est, ut eo ipso, quod creditor censuarius efficitur dominus fundi censu sit, census habeatur pro extincto, seu resoluta, ex plenè deductis per Cenc. g. 114. nu. 2. cum segg. Rot. dec. 69. n. 7. post Merlin. de pignor. dec. 213. nu. 5. post Zacc. de obligat. & lapius.

Idque tanquam de jure certum admitterant scribentes in contrarium; Dicebant tamen debiti fructus tanquam damna, & interesse, dum debitor fundum censuum vendiderat, seu in solutum dederat huiusmodi oneribus non expressis, cumulando ad id eas decisiones, & auctoritates, quas habemus obligantes debitorem censuarius ad damna, & interesse ex censu male imposito super re non libeta, vel non capici, ex deductis in Romana Salviani, disc. 13. & in Sabinen. census, disc. 31.

Verum in hoc videbatur equivocari, quoniam termini erant diversi, ac etiam quia creditor inexcusabilis erat, dum census voluntarie acquiritur de tempore, quo rectè seiebat ipsum tanquam effectum dominium fundi censu sit esse inane illos possidendi; Unde propterea potius retorquendo eadem auctoritates, quamvis ad casum incongruus, dicebam versari in prima parte distinctionis in eis contentae, ubi scilicet creditor ab initio est conficius non libertatis, vel incapacitatis fundi, quo casu neque damna, & interesse debeantur, ut in aliis causis mox citatis; Dubitabam vero potius, quod damna, & interesse praedicti possent jure evictionis, quam emptor ita praevenerat, solvendo illis creditoribus, qui poterant domum venditam evincere iuxta ea, quae habebantur in Tuderina census pro Cospano, disc. 25. Et quavis hoc motivum non deduceretur per defensores alterius partis, illud tamen insinuabam Jordano principali, qui erat etiam juris peritus, ut praevens difficultatem facilitate concordiam, ut puto sequatur.

Major disputatio fuit super eo tempore, quo creditor, seu cessionarius desinat fundum censuum possidere, quando pro eo scribentes dicebant esse casum indubitatum, ob cessantem incompatibilitatem, quae erat unica dubitandi ratio; Atque ad id probandum deducebant auctoritates, & decisiones firmantes census reviviscantiam, quoties bona pro eo in solutum data creditoris evincuntur, & de quibus habetur supra in Petulina Census, disc. 15. in Romana reviviscantiam sub tit. de fund. disc. 81. Verum, & in hoc pariter videbatur equivocari, solumque reflectendo ad veritatem, apud me urgebat dictum alterum motivum damnorum, & interesse, quoniam reviviscantiam census, ubi aliqua species pro eo data est, rectè procedit in casu evictionis, atque ubi possessor invitus non possidere desipit, in quibus terminis loquuntur auctoritates, & decisiones de hoc agentes; Secus autem ubi desinit possidere ex causa voluntaria, quia nempe ipse eam alteri vendat, quoniam cum emptor ipse jure possideat, ac ratione dominii in eo residentis, idcirco videtur in proposito habendus pro possessore tanquam per organum illius, cui ipse dedit; Ad quod probandum deducebam dispositionem text. in l. si quis eadem 23. ff. de servit. urbam. praediorum, ubi decidit, quod si ego habeo servitutum super domo, quae deinde mea fiat, servitus extinguitur, & non reviviscit, si ego eandem domum desinè alteri vendidero, & in his terminis ita sentit Cenc. d. qu. 114. n. 14. in fin. juxta ultimam impressionem; Atque ad idem facere videtur deducta per Amat. res. 21. de obligatione causativa cessante in eo, qui desinit possidere rem, ex qua debuit resultare, ut non procedat in eo, qui ex facto proprio mere voluntario desinat illam rem possidere, eam alteri vendendo, seu aliis transferendo, quoniam ut dictum est, idem continuate fingitur in ejusdem rei dominio, ac possessione per organum illius novi possessoris, qui ex ipso jure utrumque obtinet; Occasio autem non dedit formiter, ac maturius hunc punctum examinandum, cum in hac facti specie dictum motivum damnorum, & interesse inane huiusmodi quaestionem recedere videretur.

ROMANA CENSUS DE MAFFEIS PRO PAULINA MAFFEA CUM ABBATE MARIO MAFFEO.

Causa disputatus coram A. C. & in Signatura, & resolutus pro Paulina.

Cessio census quando dicatur facta translativè, vel potius extrinsecivè, ad diversos effectus, illum præsertim. An in hujusmodi cessione per mulierem, vel alium prohibitum contrahere sine solemnitatibus statutariis, ista requirantur; Et an hæres debitoris censuarii possit translativè acquirere censum.

S U M M A R I U M.

- 1 Falli series. 2 Practicabili non est processus executionis pro censu incontinenti subdito per instrumentum extinctionis ex eo quod præcedatur simulatum. 3 In extinctione census tanquam in alienatione necessaria non requiruntur solemnitates requisitæ in alienationibus. 4 Ex quibus cessio census censetur extrinseciva. 5 Quæ res non tenenda sit ad dignoscendum, an cessio sit extrinseciva, vel translativa, & quid operentur verba. 6 Quando hæres censetur acquisisse proprio, vel hereditario nomine. 7 Hæres beneficiatus representat duplicem personam, & potest esse creditor hereditaris. 8 De conclusionibus, ut inventarium non suffragetur, quatenus veteres hereditariae suppetant, an influat ad incompatibilitatem.

D I S C. XXXIX.

Usque ab anno 1613, per Bernardinum Maffeam impostus fuit census in forte scutorum 3. m. ad favorem Paulinae, quæ de anno 1648. illum cessit Benedicto ejusdem Bernardini filio, & heredi beneficiario; Cumque eadem Paulina, defuncto dicto Benedicto, superfluo Abbate Mario fratre, & hæredè, præderet non obstante dicta cessione, utpote simulata, ac etiam nulla, ob servatas solemnitates in contractibus mulierum requisitas à Statuto Urbis 151. continuasse in ejusdem census dominio, & possessione, prout inde palaret dictum Marium tanquam Bernardini debitoris hæredem dictatum ad solutionem fructuum, pro quibus coram A. C. petebat mandatum executionis contra bona hereditaria, reus autem conventus exciperet de dicta cessione, replicante actrice de simulatione, illa suas patiebatur difficultates, cum ea in dubio non præsumatur, ejusque justificatio pendat ab extrinsecis probationibus, quamvis præsumptivis, & adminicularivis requiruntur judicis declarationem, à qua altera pars appellare potest; Unde præterea quoties non concurrat ejusdem simulationis probatio certa, & incontinenti facta, resultans ex confessione partis, impossibile est posse praticari ex parte actoris judicium executivum pro suo prioris credito, quod reus sublatum docet per contrarium actum, quem actor replicando dicat simulatum; cum tunc exceptio sit clara, & turbiditas vero consistat in ipsius actoris replicatione, & sic exceptio clara, replicatio turbida.

Melior autem mihi scribenti pro actrice videbatur alia replicatio nullitatis dicte cessionis ob non servatas solemnitates in contractibus mulierum requisitas à dicto Statuto Urbis 151. ita enim incontinenti elisa remanebat rei conventi exceptio, seu defensio, utpote resultans ex ventè ejusdem scripturæ, ex qua ipse exceptionem deducebat, ideoque integra remanebat prior actio, perinde ac si actus sequutus non esset, cum nullum, & nihil æquiparentur, atque ita docet præxis quotidiana. Pro hujusmodi nullitate evitanda, scribentes pro reo dicebant, solemnitates prædictas, (quæ juxta opinionem hodie in Curia receptam, non obstante, quod statutum ageret de quatuor casibus, absque dubio necessarie sunt in quibuscumque contractibus; & actibus, ex quibus mulier laici potest seetè procedere in contractibus, & actibus voluntatis sonantibus in voluntariam alienationem, vel obligationem, fecus autem in actibus necessariis, qualis dicitur ille creditoris censuarii retrocedentis; seu extinguentis censum per actum retro similem restitutionis fortis factæ per

debitorem, vel ejus hæredem, aut alium, cuius retinendi competat, cum tunc receptum sit nullas solemnitates requiri, unde propter eadem dispensatio restituta fuit ad punctum, an hujusmodi cessio dicenda esset extrinseciva, vel translativa, quoniam primo casu ego scribens pro actrice admittebam cessare solemnitate necessitatem, in altero vero scribentes pro reo talem necessitatem admittebant, & sic tota quaestio erat applicatio.

Pro qualitate extrinsecivæ scribentes pro reo, duo potissimum argumenta deducebant; Primum ex qualitate hereditaria debitoris concutentes in cessionatione, in quo prout incompatibile dicebant cessionem translativam, cum actio, & passio non dentur in eodem subjecto, atque nemmo esse possit sui ipsius creditor, cumulando in idem cum inani allegationem cumulo notoria axiomata super relatione actus ad liberandum, atque in causam potius necessariam, quam voluntariam; Et alterum ex qualitate eedentis, quæ absque solemnitatibus à statuto præfinitis facere poterat cessionem extrinsecivam tanquam actum necessariam, & non poterat facere translativam tanquam voluntariam alienationem, cumque voluntas regulanda sit à potestate, ideoque censetur gestum id, quod licitè, & valide fieri poterat, & in his specialibus terminis allegabat dec. 358. & seqq. post Cenc. dec. 67. & 95. & final. apud Merlin. de pignori. in quibus, vel eorum aliquibus, ultra alia, istud argumentum deficiens potestatis factis ponderatur pro interpretando cessionem potius extrinsecivam, quam translativam, atque cum eadem copiosa, sed superflua allegationem farragine trifium, vel quatuor Advocatorum, in iis propositionibus, quæ non negabantur, sed per scribentes morte Doctorum debent præsupponi, ponderabantur etiam aliqua instrumenti verba retrovenditionem importantia, totum ex proximè allegatis decisionibus desumendo.

Scribens in contrarium dicebam, cum aliquo etiam sensu veritatis, in hac materia certam determinatamque regulam dari non posse, erroneamque videri decisiones, aliaque autoritates de uno casu loquentes, alteri indistinctè applicate, sed istam totam esse questionem facti, & voluntatis, quæ expressa, & clara concurrente, cessant omnia argumenta, & adminicularia ad vulgarem regulam text. in l. ille, qui ille, ff. de legat. 3. quam in actibus inter vivos lætæ exornata Rota, dec. 44. n. 14. par. 11. recent. atque tali casu non curatur de clausulis, vel verbis retrovenditionem, seu retrocessionem importantibus, quoniam ubi constat de substantia voluntatis, clausulæ, & verba tanquam accessoria, & simulativa non curantur; Potissimè qua, ut plurimum sunt æquivoca utrique actui congrue convenientia, ex deductis per Giurb. dec. 87. & Rot. dec. 83. post Merlin. de pignori. ubi pro retrocessione translativa, quamvis verba, redimere, retrovendere, retrocedere, vel similia concurrant.

Et è converso in alijs supra allegatis decisionibus post eundem Merlin. non curatur de verbis, ponens, constans, transferens, & similibus, ubi de substantia voluntatis constat faciendi cessionem extrinsecivam, in qua etiam, ubi præsertim fit per fidejussorem, vel tertium, adijci solent verba translativè, & non extrinsecivè, quæ primo aspectu satis obstatè videntur, sed ubi spectato toto contextu instrumenti constat de substantia voluntatis partium faciendi extinctionem, tunc ratione incompatibilitatis, receptum est talia verba intelligi debere eo modo, quo compati possunt cum actu, respectu scilicet juris crediti in forte, fructibus solutis, ad effectum excipiendi, vel etiam agendi, non autem ut census perseveret vivus tunc quoad cursus fructuum in futurum, quam ad alterum, ut subjaceat hypothecis cedentis cum similibus.

Ubi verò instrumentum esset ita conceptum, quod ex eo, aliique circumstantiis ambiguum sit qualem actum partes gerere voluerint; ita de substantia voluntatis partium clare non consistet, & tunc pro judicis prudentis arbitrio veritas defenda debet ex argumentis, & adminicularis, resultantibus tam à verbis, & clausulis, quam fortiss à qualitate contrahentium, ac verissimilitudine, atque tali casu efficax remanet argumentum resultans à defectu potestatis in allegatis decisionibus ponderato, ideoque ut supra dictum est, verè ista est quaestio magis facti, quam juris, ex singularum casuum individuis circumstantiis decidenda, quoties non obstat formalis incompatibilitas, quia nempe in cessionatione fit compatibilis uterque actus.

Quare cum in hac facti specie, contextus instrumenti literaliter probaret partes agere voluisse potius translativam, quam extrinsecivam cessionem, atque verba priori magis quam

præter formam sibi præscriptam. An procedat in censibus impostis per aliquos particulares, quamvis revera pro Communitate deservientes.

S U M M A R I U M.

- 1 Falli series. 2 Vellejanum non intrat ubi mulier contrahit tanquam principalis gerens negotium proprium. 3 De validitate census creati cum privato quamvis pecunia deserviat pro Communitate. 4 Ponderatur ratio particularis, ob quam census cum privato ut supra inius valeat.

D I S C. XXX.

Julius de Mazzolanis administrator annone Castri Bononiensis, ad effectum rem gratam facienda Communitati, ac pro servitio annone, proprio, & particulari, non autem administratorio nomine, censum impostum ad favorem Societatis Misericordie ejusdem loci, & in ejusdem instrumenti fine ejusdem Communitatis procurator dictum impostorem ejusdemque fidejussorem indennes levece promittit, unde tractu temporis Societate pulsante coram A. C. dictum impostorem, vel ejus hæredes ad solutionem fructuum, excipiebatur de Constitutione Clementis Octavi super censibus per Communitates Status ecclesiastici imponendis, restrictaque ad hunc punctum difficultate.

Scribens pro Societate actrice, dicebam illius decisionem regulandam videri cum terminis text. in l. ff. fenebris 9. Cod. ad Vellejan. ubi deciditur, quod si mulier ab æque fraude creditoris ab eo pecuniam accepit non hoc proprio ut viro mutaret, tunc ipsa remanet creditor obligata, neque Vellejanum intrat, quamvis illud fiat, ut habetur apud Franch. dec. 279. n. 2. cum seq. Illa enim expressio, quam debitor facit, ut rem gratam alteri faceret, suam habet operationem inter ipsam, & cum tertium, cui deinde ipse dare intendit, ad effectum se relevandi, sed hoc non commune habet cum creditore, cui ipsius recipientis fidei sequi voluit, & cum eo principaliter contrahere; & de quo text. bene Roder. de ann. redd. lib. 2. g. 5. n. 21. & seqq. Rovit. pragm. 1. ad Vellejan. n. 10. & habetur actum in Romana fidejussionis sub tit. de feud. ad materiam bulle Baronum. disc. 100.

Quare in proposito, totus punctus erat in videndo; an adesset fraus necnè, quodque ita partes sub simulato privato nomine contrahere voluerint, ut legi fraudem facerent; Hoc autem pendet à præcedenti tractatu, an scilicet ille per creditorem directè, & immediate fuerit cum ipsa Communitate, ejusque Administatoribus, cum quibus, verè contrahere voluit, sed ad fraudandam legem persona privati simulata sit, secus autem si ipse noluit equi fidei persona Communitatis, neque cum ea contrahere, ut se non exponeret periculis, quibus subjacent contrahentes cum hujusmodi corporibus politicis, ideoque directè contraxit cum privato, qui principaliter suam pecuniam credere voluit, quamvis hic de illa Communitatem gratificari vellet, ut ita distinguendo ac tractando materiam per terminos text. in d. l. ff. pecunia Capolanc. de Baron. p. 2. c. 83. n. 20. & 21. de Marin. re. al. 59. n. 8. lib. 2. apud quos validitas actus de jure communi certa præsupponitur, quamvis ob pragmáticas Regni, in isto etiam casu specialiter providentes, contrarium ibi dicendum sit.

Fortius autem observabam præmissa procedere, ubi non agitur de mutuo, vel alio simili contractu, sed de censu, in quo sors demoritur, atque ex parte creditoris sit perpetuo irrepitibilis. Tunc enim diversa intrare videtur ratio ob diversificatæ contractuum, unde clarius intrat dispositio textus prædicti quoniam ille privatus, qui pecuniam ad censum accipit, efficitur perpetuo illius dominus, ita ut ejus restitutionem à creditore cogi non valeat; Id autem non procedit, si deinde ipsemet eandem pecuniam jure mutui, vel administrationis, in Communitatem, vel alterius beneficium convertat, cum ipse habeat repetitionem, atque possit quamprimum de illa se reintegrare, ita ut duo concurrerent contractus diversi; Quod in hac facti specie favebat etiam subjecta materia, dum pecunia convertenda erat pro servitio annone in emptione frumenti, brevi tempore ex venditione panis rehabenda, exiis, quæ in hac annona materia habentur pluries deducta sub tit. de Regal. præsertim in Spolezana, & in Ferrariens. disc. 44. & 45. & sic Communitas verè censualem contractum non inierat; Unde propter eadem videbatur casus extra difficultatem, atque juxta præmissa credo resolutus, M 4 non

non curatis aliquibus auctoritatibus Regnicolarum, cum in-
nitantur juri municipali Regie pragmatice.

S U M M A R I U M.

- 1 De impositione censuum cum Communitatibus, & quid
per particulares.
- 2 De reductione censuum faciendâ per Principem ad mi-
norem censum.

ANNOT. AD DISC. XXX.

1 **A**gitur in hoc discursu de impositione census factâ per
particulares in causam Communitatis, de quo agitur
pluries sub tit. de alienat. & contrah. prohib. disc. 8. 25. &
seq. & alibi.

2 Et de reductione censuum Communitatum, ac etiam
particularium ad minorem fructum, agitur infra in hoc tit.
disc. 32.

Et de disc. 31. actum est supra ad disc. 13.

S A B I N E N S I U M

PRO JOANNE BAPTISTA IOACHINO, ET
PATRITIO DE PATRITIIS.

C U M N.

Causa disputata coram A. C. credo resoluta pro
dictis Joachino, & Patritio.

Impositio censu super fundo alieno, vel incapaci,
quem debitor asseruit proprium capacem, absque
eo quod creditor tempore impositionis dicta
incapacitas innotesceret; An sequuta fundi evic-
tione, seu alias superventa notitia, quod fun-
dus esset alienus, vel incapax, cesset cursus fru-
ctuum, qui in futurum exigi non possint.

S U M M A R I U M.

- 1 Falli series.
- 2 Fundo censu evicto, an census extingatur, & fructus
post eversionem solvi extinentur forem.
- 3 Fructus evicto fundo debentur ratione damnorum & in-
teresse si creditor ab initio fuit in bona fide ac ignarus,
& n. 6. & 14. ubi de ratione.
- 4 Declaratur, contrariam opinionem procedere data in
creditoris ab initio certa scientia incapacitatis, seu evic-
tionis fundi.
- 5 Scientia debet esse certa & concludens ad hujusmodi ef-
fectum, maxime quando actus, ex quibus illa dedu-
citur, sunt equivoci.
- 6 De eadem conclusione, de qua, n. 3. & ad quam rati-
onem debeantur dicti fructus.
- 7 Ponderatur, dec. 639. Merlini, ut promissa per ceden-
tem censu exigibilis sit per speciem evictionis, de ista
teneatur, si exigibilitas proveniat ob incapacitatem
fundii ab initio.
- 8 Data facultate repetendi sortem principalem, census
evanescit, & fructus cessat, nisi resolutus in simplex
mutuum interpretatur, & n. 12.
- 9 Intellege quando hujusmodi facultas est omnino certa,
& libera, que per creditorem impediri non possit, se-
cus ubi est incerta, & aliquod impedimentum habere
potest.
- 10 Fundo censu evicto, seu detecto incapaci quamvis de
stricto jure detur creditori libera facultas repetendi sortem,
ac recedendi a contractu, limitatur tamen ex equitate,
ob quam admittitur subrogatio alterius fundi.
- 11 Facultas repetendi sortem ob non præsens fidejussorem
seu alium non implementum, intelligitur ad effectum
deponendi donec implementum sequatur.
- 12 Declaratur conclusio, de qua, n. 8.
- 13 Resolutio causa.
- 14 De eadem conclusione, de qua, n. 2. & de ratione.

D I S C. XXXI.

Impositio censu super quadam vinea, quam debitor asseruit
esse propriam, liberam, & capacem, cum post aliquot
annos dicta vinea evicta esset, factam ex facto ac re alieno
eiusdem impositoris, deindeque plures essent decursæ annua-
litates, partim solute & partim solvenda, creditor pulsans
debitorem, seu eius fidejussorem cor. A. C. pro fructibus

non solutis, opponebat reus conventus de prædictorum fru-
ctuum indebito, quoniam & de extenuatione fortis in toto,
vel in parte cum fructibus post dictam evictionem exactis tan-
quam indebitis ac in sortem imputandis, dum evicto fundo
censu; census tanquam ex defectu subjecti evanuit.

Atque creditore replicante quod saltem fructus deberentur
loco damnorum, & interesse, stante quod creditor de
tempore impositionis fuit bona fide, juxta dec. 458. coram
Royas cum aliis deductis supra in Romana Salviani, disc. 13.
& dec. 47. post Merlin. de pignor. Dicebatur ex parte rei con-
venti d. dec. 458. Royas eadem in Romana vinea fuisse jam
rayocatum sub die 2. Aprilis 1666. cor. Carpineo, cor. quo
revisa fuit.

In hoc autem statu ex parte actoris assumptus ad ejus de-
fensionem pro removenda difficultate ex dicta decisione re-
sultante, dicebam, in primis dictam decisionem evitari ex
defectu applicationis ad casum ob circumstantias facti, cum
in dicta decisione, prout etiam apud Duran. dec. 449. in
qua eadem fundatur, pro certo supponeatur in creditore
scientia evictionis fundi censu, quæ scientia in præsentibus
casu non bene justificabatur, dum actus, ex quibus illa de-
ducebatur, erant equivoci, ac non bene concludentes, qui non
sufficiunt, dum juxta receptam, & frequentem propositionem,
ad nimiam facilitatem comprobatur per Adde. ad dec.
642. par. 4. rec. tom. 3. d. n. 92. ad 99. quoties agitur ad ef-
fectum gravis præjudicii, requiritur scientia omnino certa ac
perfectè, & concludenter probata, unde propterea cessabat
questio ex solo facto.

Verùm ubi etiam dicta scientia concludenter justificaretur,
itaque quæritur rediretetur ad punctum juris, tunc relinquendo
locum veritati circa subiectam dictam decisionem in suo
casu ob ejus particulares circumstantias, ex quibus fortè illa
esse potest probabilis, ut in dubio esse præsumendum; Qua-
tenus pertinet ad hanc facti speciem, vel ad articulum in ge-
nere, cum sensu veritatis, qualem etiam agnovit iudex, di-
cebam omnino verius esse, ut data ab initio in creditore bona
fide juxta distinctionem, de qua in d. dec. 458. Royas, & 6
supra, d. disc. 13. fructus debeantur, si non tanquam fructus
censu saltem tanquam damna, & interesse, quæ per vendi-
torem rei fructifera sequuta evictione debentur empori ad
normam fructuum, quos ipse emptor aliis percepturus fuisse
ex re vendita, nisi facto, & culpa venditoris evicta fuisset,
quos terminis evictionis ac damnorum, & interesse bene in
terminis census ponderat Rotam Firmam censu cor. Mer-
lino inter suas dec. 639. ubi cum disputaretur de questione,
An & quando cedens censum tenetur de illius exigibilitate,
ponderatur ista circumstantia in exigibilitate proveniat ex
superventa inopia debitoris, vel non existentia census ab
initio ob incapacitatem fundi, cujus capacitatem impositor
promisit tanquam per speciem evictionis, atque illud mori-
um in dicta decisione non deductum, pro meo iudicio non
videbatur habere responsum.

Præterea considerabam, quod ubi creditor ab initio est in
bona fide, itaut in odium debitoris mendacis actus quamvis
intrinsicè invalidus haberi debeat pro valido ad favorem
creditoris, saltem quoad damna & interesse, tunc alia non
videatur intrare ratio, ob quam cessare debeat cursus fru-
ctuum, nisi illa facultas ita in creditore resultantis repeten-
di sortem principalem, ob cujus repetibilitatem omnino evan-
escere dicitur contractus censuales, cujus substantia consti-
tere videtur in irrepabilitate sortis, quæ demortua esse de-
bet, juxta ea quæ habentur in Romana reviviscentiam censuum,
sub tit. de feud. disc. 81. & supra, disc. 17.

Tunc autem ista facultas hujusmodi effectum operatur
quod illa est certa, & constitit in omnino libera facultate
creditoris, qui per debitorem impediri non possit, fecus au-
tem ubi est incerta, atque aliquod impedimentum habere
potest, juxta dec. 229. post Cenc. alias 278. par. 5. rec. Add.
ad Baratt. dec. 645. cum aliis d. disc. 81. de feud. & supra
disc. 13. & 17.

Ista verò certa repetibilitas ad esse non dicitur in casu, in
quo fundus censu evincatur, seu aliis derogatur non li-
ber, vel incapax, quoniam licet de stricto jure creditori
competere possit facultas recedendi a contractu ac repeten-
di sortem, At tamen ex quadam equitate per Tribunalia
recepta, admittitur ad subrogandum alium fundum libe-
rum & capacem æquè idoneum, in cæteris relatis habetur
apud Marin. resol. 195. lib. 1. & Prat. observ. 28. atque docet
quotidiana praxis Curie, quod quando creditori cen-
suario ob non præsentem fidejussorem, seu alium non imple-
mentum conceditur facultas cogendi debitorem ad sortem
principalem, juxta dec. 88. Gregorii, id permittitur fru-
ctuum

lum ad effectum deponendi pro majori cautela, & donec ista
sequatur.

Ideoque sic dici non potest, quod versemur in casu certa
facultatis repetendi, ob quam corrupto contractu censuali,
creditor sortis ita implicite resolvatur in mutuum interpretatum,
ex quo prohibetur esse actiones, vel damna, &
interesse ex sola conventionis partium exigere, non probatis
extrinsecus sortis requisitis; quævis etiam dici possit, ita
ea probata remanere, dum de facto creditor animum suum
declaraverat destinandi has pecunias in acquisitionem censu
fructiferi; Et ex his, præsertim autem ex primo morivo
damnorum, & interesse ratione evictionis, vere pro meo
iudicio solido ac inevitabili, neque in dicta Rotali decisione
examinato, quia fortè per creditoris defensores deductum
non fuerit, jussit pro creditore judicatum fuisse, atque hæc mihi
videbatur genuina veritas, tam ex præmissis, quam ex viva
& convincenti juridica, & humana ratione deducta etiam
supra, disc. 13. quod scilicet alias resulerat ex debitor mendax,
& dolosus commodum, & utilitatem ex ejus falsa asser-
tione reportaret, supplantationem creditoris innocentis,
qui bona fide illi credidit, ejusque asserzioni derulit.

Et si replicetur quod sequuta evictione fundi censu, credi-
tor ita agnoscendo contractus resolutionem debebat repetere
sortem, Respondetur potest, quod in concursu culpæ maj-
oris debitoris consentientis in actu positivo, & alterius culpæ
creditoris consentientis in actu negativo simplicis negligentia,
quæ excusabilis quoque remanere potest ab ignorantia hujus-
modi subtilitatum juris, prevalere debet dicta culpa major;
Ac etiam quia sequuto isto casu, debitor quoque dicitur in
culpa, & perjurio, non restitutum sortem eo ipso quod ita
agnovit ex proprio facto illius debitorem evasisse. Illudque
positivum observandum videtur an creditor ab initio ha-
berit animum sincerum vere faciendi contractum censuale
validum, vel potius animum depravatum faciendi contra-
ctum mutui sub hoc specioso nomine invalidi censu vela-
tum, ut ita foenus exigere possit, atque ab hoc principio hu-
jus materiae determinatio pendere videtur.

ROMANA REDUCTIONIS CENSUUM
PRO UNIVERSITATE CREDITORUM.

Causa disputata coram Congregatione deputata,
& resoluta ut infra.

An & quando Princeps possit, vel debeat reduce-
re fructus censuum jam impositorum ad mi-
norem summam, illamque taxare, etiam in fu-
turo.

S U M M A R I U M.

- 1 Casus controversus.
- 2 De motivo reductionis.
- 3 Status causa.
- 4 De potestate Principis tollendi justitiam.
- 5 De eodem, quod de ea in foro externo non sit agendum.
- 6 Sensus auctoritatis contra reductionem.
- 7 De materia cap. suggestum super reductione contractus
ad justitiam.
- 8 De antiqua questione, ejusque determinatione in censu
personali.
- 9 De taxa decem pro centenario.
- 10 De introductione census consuetudinarii in Italia.
- 11 De antiquis gravissimis usuris.
- 12 De alia decisione quæstionis, de qua, n. 8.
- 13 De forma tradita per constitutionem Pianam.
- 14 Taxa decem pro centenario est generalis, non autem lo-
calis.
- 15 De non acceptance ubique dictæ Piane Constitutionis.
- 16 De antiquis reductionibus, in qua specie censuum procedi-
tatis: Et de differentiis inter census antiquos, & mo-
dernos juxta Pianam Constitutionem.
- 17 De circumstantiis super regulatione pretii, vel fru-
ctuum.
- 18 De affirmatione juriurum ad vitam.
- 19 De ratione reductionis censuum cum Communitatibus.
- 20 Quod redactio, vel taxa potius esset præjudicialis pau-
peribus, & indigentibus.
- 21 De taxa fructuum, vel usurarum donalium.

D I S C. XXXII.

Post jam sequatam moderationem usurarum Judæo-
rum a decem, & octo ad duodecim pro centenario, ut

advertitur in adnotationibus ad disc. 6. de Usuris: Aliqui,
sive debitores, sive zelatores, propofuerunt eidem Pontifi-
ci Clem. X. ut reductionem quoque censuum ex eisdem ratio-
nibus, data sua proportionem, faceret, tam eorum, qui jam
retroactis temporibus impositi fuerunt usque ad summam per-
missam per Bullam Nicolai V. vel circa ea, quod bonorum
stabilium fructus erant majores, ac etiam majores erant fru-
ctus locorum montium ex influentia dicto disc. 6. quam etiam
in futurum creandorum; Ac propterea forte eadem Congre-
gatio quæ dictam reductionem usurarum judaicarum fecerat,
vel alia ad id deputata, nulla mandata interlactorum cita-
tione, jam erat in voto eam consulendi, ubique uniformem
ad rationem quinque pro centenario, quam potius pinguem
creditoribus reputabat, dum fructus locorum montium
hoc tempore curtebant ad quoties, illi verò stabilium,
minus.

Ex duplici autem motivo hujusmodi Consulentes moveri
supponebatur: Primo nempe quod illi census, qui erant à
septem, & octo, ac magis, hodie redacti videntur ad quam-
dam speciem magnæ injustitiæ, & læsionis, quodque propterea
intrent termini rexi. ut in suggestum de decimis pluribus
diversis materiis infirmari, & præsertim eod. tit. de decim.
disc. 3. quod scilicet quando contractus, vel distractus habentes
tractum successivum, quamvis in sua creatione sint justis,
sed tractu temporis efficiantur valde injusti, & læsi, redu-
ci debeant ad justitiam.

Et secundo ac magis, ob tot exempla ferè omnium prin-
cipatum, vel regionum orbis catholici, & præsertim in
Germania, in Hispania; Gallia, Polonia, & alibi, quod
Reges pro tempore hujusmodi reductiones fecerunt ex rela-
tis per Leotar. de usur. qu. 48. Olea de cess. jur. tit. 7. qu. 3.
n. 32. & alios de hac censuali, vel usuraria materia agentes,
frequenter.

Ponderando etiam quod in hoc principatu id quoque pra-
cticatum fuit per Clem. 8. in censibus Communitatum, ut ex
ejus constitutione 6. in Bullar. impress. etiam apud Cenc. quod
etiam in communitatibus Regiorum utriusque Siciliae alio-
rumque principatum Italiae practicum habetur, & per conse-
quens eis videbatur quod proviso esset malum iusta ac
Reipublica utilis & plausibile.

Habita itaque de his notitia per nonnullos creditores habentes
præsertim census in summis valde considerabilibus ad sex,
& septem pro centenario cum magnatibus ac personis
potentibus, ex quarum parte supponebatur quod bus nomine
eorundem Zelatorum, qui dictam reductionem usurarum
judaicarum prosequuti fuerant, id promoveretur, obtine-
rent auctori, Ac propterea ad eorum instantiam ita & aliis
desuper scriptum fuit in jure in contrarium, istaque oppositio
produxit, ut sub silentio res remaneret.

Scribentes itaque contra istam reductionem distinguere
duas inspectiones; 3. Unam scilicet super reductionem censuum
jam impositorum ita derogando contractibus, atque tollen-
do jus certum tertio quantum ex propria provisione, & Et se-
cundo super taxa futurorum; Super prima vero magis insiste-
bant ut pote citra id quod intererat, eam dicendo longe ma-
gis exorbitantem, dum ita videbatur ladi jus naturæ, & gen-
tium; ac propterea nimium se diffundebat in defectu potestatis
tollendi justitiam ex contractu, proptiave provisionem, res-
tatuendo ea quæ plene habentur deducta per Fagnan. in cap.
consultus de cleric. agor. & per alios à me relatis sub tit. de re-
gal. disc. 148. ubi late de hac materia potestatis derogandi ju-
ris recit.

Ego verò, neglecto hoc assumpto potestatis, dum in iis,
quæ originem ac dependentiam habent in jure positivo, quam
tenus pertinet ad forum externum, sibi solam hodie videretur
disputare de potestate Principis in suo Principatu, & coram
suis officialibus, quidquid sit quoad internum, ex deductis
eod. disc. 148. & 177. & in tit. de feud. disc. 9. & 12. & in aliis
Possum verò ubi non agatur de provisionibus particulari-
bus, per quas tollitur jus unius ut detur alteri persone in particu-
lari, ac propterea subsisteat ratio, vel suspicio privati amoris,
vel odii, sed agitur de provisionibus per vim legis gene-
ralis, ex motivo cause publicæ, & levaminis populorum,
juxta tot exempla antiquorum Græcorum & Romanorum su-
per reductionibus, vel moderationibus usurarum, quæ tunc
erant licitæ, atque publicè exercebantur.

Restringebam discursum ad justum, & congruum regu-
lationem voluntatis, & an rationes, quæ pro reductione
proponerentur, essent, necne probabiles, five de præteritis
sive de futuris contractibus ageretur: Atque in hoc dicebam
(etiam in sensu veritatis) id non solum esse improbabile, sed
etiam impracticabile, ac reipublice potius perniciosum,
adeoq.